

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Första kammaren.

Nr 10.

Onsdagen den 19 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 66, angående biträden åt ärkebiskopen;
nr 77, angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden i Stockholm m. m.; och
nr 83, angående posthusbyggnad å Kungsholmen i Stockholm.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skylldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1932 (nr 156) om anstånd i särskilt fall med gälds betalning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om Sveriges utträde ur Nationernas förbund.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 308, av herr *Flyg* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om Sveriges utträde ur Nationernas förbund.

*Om Sveriges
utträde ur
Nationernas
förbund.*

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Då ett utträde ur Nationernas förbund — vilket icke kan verkställas förrän två år efter skedd uppsägning — särskilt i denna tid, för de stater, som icke äro stormakter, skulle innebära en faktisk isolering, vilken icke kunde bliva för dem gagnelig; och då ett kvarstående inom organisationen icke, under de förutsättningar som föreligga, synes medföra större risker än ett utträde med därav följande isolerad neutralitetspolitik, finner utskottet anledning saknas till övervägande av det nu framlagda förslaget och hemställer alltså, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Då jag har begärt ordet vid behandlingen av detta enhälliga utskottsutlåtande, så är det därför att jag har ansett mig böra begagna tillfället att säga några ord rörande min personliga uppfattning av de förslag om utträde, som gång efter annan föreligga till behandling, och angående Sveriges ställning till folkförbundet. Utskottet har avstyrkt motionen, och utskottet har avstyrkt den med en motivering, som utvisar att utskottet anser anledning saknas att överväga det framställda förslaget ur sakliga

Om Sveriges utträde ur Nationernas förbund. (Forts.)
synpunkter, därför att redan den tid, då det är väckt, är en synnerligen olämplig tid och därför att ett utträde i och för sig medför sådana följder, som knappast kunna anses vara tillräddliga att taga.

Det kan ju tyckas egendomligt, att man på ett sådant sätt utan vidare avstyrker en fråga, som rör sig så pass allmänt inom vårt folk som om utträde ur folkförbundet, men, herr talman, efter min uppfattning förhåller det sig så, att *folkförbundet är den enda fasta organisationsformen för den faktiska statsgemenskap, som består mellan de europeiska staterna.* Man kan ha olika meningar om huruvida denna fasta organisationsform i och för sig i sin tillämpning är humbug eller inte, och det har också uttalats den åsikten, att så skulle vara fallet, men detta hindrar inte, att den faktiska statsgemenskapen består, och *den* kan man aldrig utgå ur, såvida man inte för en gammal-kinesisk politik, vilket innebär, att man isolerar sig överhuvud taget. Ett kultursamhälle *kan inte* isolera sig, och följaktligen synes det mig vara en lek med ord, om man säger, att man utträder ur folkförbundet och ändå kvarstår i statsgemenskapen. Det betyder bara, att man inte vill använda de former som finnas för att denna statsgemenskap skall verka i rättsliga former, och då Sverige i alla tider hävdad den internationella rättens ståndpunkt och ställning, synes det mig helt naturligt, att det skall vara mycket trängande och viktiga skäl, som skulle föranleda ett beslut om utträde, alltså ett utträde ur folkförbundet men icke ur statsgemenskapen.

Nu synes det mig som om ett sådant kvarstående inom folkförbundet i och för sig icke har annat än goda verkningar. Folkförbundet är i själva verket ingenting annat än en form för samråd mellan staterna. Några majoritetsbeslut i verkliga sakfrågor kunna icke förekomma, och ingen blir bunden annat än genom sitt eget samtycke. Man kan ju säga, att det finns vissa risker förenade med kvarståendet, och de skulle kunna karakteriseras på två sätt. Den ena risken ligger däri, att Sverige liksom andra icke-stormakter skulle blint följa någon eller några stormakter. Jag tror inte, att den faran är så synnerligen stor, om man har en kapabel utrikesledning, och vilken åsikt man än må ha, synes det mig vara ganska klart, att vår nuvarande utrikesminister trots sitt heta temperament dock helt kallblodigt och förståndsmässigt ser på de utrikespolitiska frågorna. Jag tror att han överhuvud taget här har undvikit att gå i några stormakters kölvatten, och därför synes det mig som om denna fara väl kan överdrivas, men icke är verklig.

Det finns ett fall, där man möjligen skulle kunna säga, att vi kanske bort handla annorlunda — enligt min mening vore det felaktigt — och det är, när Sverige avgav sin förklaring rörande det Laval-Hoareska förslaget till uppgörelse. Det synes mig vara helt naturligt, att ett sådant förslag, även om det skulle komma att realiseras, vilket jag inte alls anser uteslutet, dock icke kan komma från folkförbundet, och då innebar Sveriges förklaring ett hävdande av vår och de övriga icke-stormakternas rätt och intresse att säga ifrån klart och bestämt och kallt, att här kan icke folkförbundet lägga fram ett sådant förslag.

Mera tveksam ställer jag mig i fråga om riktigheten av att utrikesledningen lät Sverige gå in i oljekommittén. Det kan man hysa olika meningar om, och jag menar, att här föreligger alltid faran att man kan komma att följa en stormakt, som ser ut att vilja ge någonting men i själva verket ingenting ger, och sedan går sin egen väg. Jag tror att därvidlag är det klokast att följa regeln: *timeo Danaos et dona ferentes.*

Emellertid, den andra och största faran ligger däri, att man uppfattar de s. k. *sanktionsförpliktelser, som medlemskapet i folkförbundet medför, rent formellt juridiskt.* Där nödgas jag konstatera, att hans excellens utrikesmi-

Om Sveriges utträde ur Nationernas förbund. (Forts.)

nistern i sitt yttrande till statsrådsprotokollet rörande propositionen om kredit-spärr, som jag inte har anledning att gå in på i detta sammanhang, ger uttryck åt en uppfattning, som jag inte kan i allt dela. När man ser på folkförbundet och de förpliktelser som det medför, så måste jag för min del säga, att förplik-telsen enligt folkförbundsakten är en förpliktelse till solidaritet. Den är ett godkännande av *solidaritetsprincipen såsom en rättslig princip*. Men detta är byggt på två förutsättningar — man skulle kunna tala om tre, men jag tror inte att det håller. Denna förpliktelse är byggd å ena sidan på den förutsätt-ningen, att folkförbundet i sig innesluter alla egentliga militärstater, eller alla stater av någon verklig kulturell betydelse och militär ställning, och å andra sidan på förutsättningen, att det utanför förbundet står allenast avrustade el-ler i militäriskt och kulturellt avseende mindre betydande stater. Båda dessa förutsättningar ha slagit fel. Redan i begynnelsen uteblev Amerika, och seder-mera har den andra förutsättningen om de utanför förbundet stående staterna som allenast avrustade stater också slagit slint. Tyskland gick in men gick ut igen och har upprustat. Därmed ha båda förutsättningarna för solidaritets-principens erkännande som rättslig princip bortfallit.

Nu är förhållandet, att inom folkkrätten finns det en gamal klausul, som man i tysthet alltid underförstår i avtalen: klausulen *rebus sic stantibus*. Av-talen äro gjorda under förutsättning och förbehåll *att de väsentliga förhållan-dena förbli oförändrade*. Bli de inte det, upphör förpliknelsen. Om den satsen har rätt mycket strid, men jag tror ej att denna strid gäller själva satsen utan tillämpningen. Den gäller frågan, huruvida en enda stat kan *ensidigt* konstatera upphörandet, när den anser att förutsättningarna brustit — *rebus non sic stantibus* — eller om därtill fordras ett *samfällt* konstaterande. Det har gång på gång förekommit ensidigt konstaterande, men detta har i regel följts av ett samfällt konstaterande efteråt, och jag tror att det riktigaste är att hålla fast vid att det fordras ett sådant samfällt konstaterande.

Då frågar man sig: finnes något sådant samfällt konstaterande av att de för folkförbundsaktens solidaritetsprincips erkännande såsom rättslig princip givna förutsättningarna brustit, och därtill, herr talman, svarar jag obetingat ja. *Folkförbundet har självt konstaterat detta*, då det antagit bestämmelser, som avvika från folkförbundsaktens ovillkorliga sanktionsförpliktelser. I stäl-let för de ovillkorliga ekonomiska förpliktelserna har man skapat ett succes-sivt upptagande av särskilda ekonomiska sanktionsåtgärder. Man kunde ju säga, att om man är förpliktad till ett mer, så är man förpliktad till ett mindre, men efter min uppfattning slår detta inte till, utan det förhåller sig så, att här är frågan om två skilda ting. Enligt folkförbundsakten är man skyldig till *alla* dessa ekonomiska sanktionsåtgärder tillsammans med *alla*, men enligt folkför-bundets egna beslut blir man skyldig till *några* sanktioner gemensamt med *någ-ra* andra — *alla* finnas ju inte med — och det är en mycket väsentlig skillnad. Följaktligen kan jag inte anse annat än att *denna juridiska förpliktelse icke längre existerar*. Men jag måste säga på samma gång, att då Sverige gått in för *solidaritetsprincipen*, så har Sverige gjort detta icke blott för solidaritetsprin-cipen såsom rättsprincip, när förutsättningarna äro för handen, utan också, när förutsättningarna brista, antagit den som en *politisk solidaritetsprincip*. Och det är på detta sätt, som jag anser att vi alljämt måste hålla fast vid solidari-tetsprincipen. Men då blir följdén, herr talman, att man måste, då det gäller den politiska solidaritetsprincipen, alltid spörja sig, huruvida fasthållandet vid denna leder ur askan i elden eller om det finns någon utsikt till att den skall kunna drivas igenom. Det är i detta avseende, som jag menar att man måste hålla klart för ögonen vad som sker i det som synes ske och att man därför, när man, som nu utskottet, förordar att något utträde icke sker, likväl bör

Om Sveriges utträde ur Nationernas förbund. (Forts.)
hålla i minnet, att de förpliktelser som kvarstannandet medför äro förpliktelser av politisk art men, enär förutsättningarna brustit, icke av juridisk art.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nerman: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Lindström: Jag skall inte ingå på det anförande, som utskottets ärade ordförande hållit, men jag vill rikta kammarens blick på arten av den motivering, som konstitutionsutskottet förebringat för sitt avslagsyrkande på den föreliggande motionen om Sveriges utträde ur Nationernas förbund. Vad jag särskilt vill fästa uppmärksamheten på, är att denna utskottets motivering egentligen saknar alla positiva skäl för att Sverige skall kvarbliva i Nationernas förbund, att det egentligen är en negativt hållen undanflyktsmotivering, som jag inte tror överensstämmer med de verkliga skäl, som en gång kom Sverige att ansluta sig till Nationernas förbund. För min del tycker jag, att avslaget på en dylik framställning från vissa motionärers sida skulle utav riksdagen motiveras på ett positivt sätt, så att de synpunkter, som alldeles säkert majoriteten av den svenska riksdagen och det svenska folket har på Nationernas förbund, komme till uttryck.

Jag vill, herr talman, icke göra något yrkande beträffande utskottets kläm. Däremot vill jag hemställa, att denna kläm bifalles med uteslutande av utskottets motivering.

I herr Lindströms yttrande instämde herrar *Sigfrid Hansson, Otto Wangson, Theodor Nilsson, Johan Nilsson* i Malmö, *Sjödahl, Hjalmarsson, Alfred Andersson* och *Oscar Olsson*.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag kan icke vara beredd att bifalla motionens yrkande. Vi måste nog, enligt min intuition, hålla oss kvar i folkförbundet tills vidare. Jag har begärt ordet egentligen för att beröra den motivering, som utskottet anført, och tycker att den bör bibehållas, därför att utskottet för första gången i alla sina i regel avstyrkande utlåtanden nu dock övergivit formuleringsskickligheten och fränt sagt ifrån precis som det är och vad det gäller. Här har utskottet erinrat, att stormakterna begagna sig av full frihet att tämligen riskfritt cirkulera in i eller ut ur förbundet. Sverige såsom småstat måste däremot vara försiktigare. En kvarvaro i det nuvarande vanskliga tidsläget ger oss inte större risker än om vi öoverlagt nu gå ifrån förbundet. Precis så förhåller det sig. Jag tycker utskottets motiv vara fint formulerade. Ingen bokstav bör ändras i denna realism.

Om det sålunda är ovisst, om vi ha större fördel eller risker av medlemskapet, om de båda alternativen för ögonblicket alltså kunna anses jämspelta, då är det verkligen påkallat, att svenska folket och dess representation få bättre instruktioner om läget för närvarande ute i världen och särskilt i folkförbundet med hänsyn till den italiensk-abessiska konflikten.

Regeringsmakten borde enligt min uppfattning mera än som sker intressera sig för en större delaktighet från parlamentets sida i de utrikespolitiska angelägenheterna. Jag vill inte obetingat klandra regeringen därför. Den följer kanske ofrivilligt med sin tid. Det kan befaras, att vi gå allt mer mot enväldet enligt en naturlag för att sedan omedelbart få bråket med att upphäva detsamma. Och då börja vi elegant med utrikespolitiken, där enväldet har gamla traditioner. Jag vill erinra om att 1934 svarade statsministern på min interpellation, om vi hade ett förvänta mera samarbete med riksdagen omedelbart i utrikespolitiska frågor och revision av grundlagen i sådant syfte i korthet sagt, att

Om Sveriges uttråde ur Nationernas förbund. (Forts.)

det intresserade inte regeringen. I årets remissdebatt påminde jag om min petition till regeringen i december 1935 om regeringens intresse, bland annat, för ett effektivare samarbete med riksdagen i utrikespolitiken, särskilt genom förslag till revision av 56 § riksdagsordningen och till inrättandet av ett rimligt utrikesutskott inom rimlig tid med hänsyn till 1936 års andrakammarval. Därtill svarade Sandler, att »han icke tänkte anställa några särskilda reflexioner över att herr Lindhagen är misslynt», över att ingenting syntes kunna förväntas från regeringen i de av honom ompetitionerade utrikespolitiska angelägenheterna. Regeringens nya praxis 1934 och 1935 att mera allmänt icke svara på av riksdagen beviljade interpellationer, är också ett tidstecken.

Vi veta nu inte alls, hur det ställer sig. Det ser ut som om stormakterna droge sin hand från Abessinien skyddande eller åtminstone inte kunde göra något åt saken, och under tiden ha vi fått endast en juristproposition om kreditspärr från utrikesministeriet utan upplysningar om de tillstötta realiteterna och Sveriges risker. Jag talar till Sandler nu, »var snäll och hör på, jag talar just till dig». — Denna proposition föreslår ingenting annat än en civillag, som överlåter åt regeringen att ensam utan riksdagens hörande lagstifta om kreditspärren. Det kanske är oundvikligt, men det är allt vad riksdagen och svenska folket får veta. Vi få inte veta, hur det står till nu med vår ställning i vårt ekonomiska krig mot Italien. Däremot yppade den norske utrikesministern nyligen i stortinget, att han var bekymrad. Sanktionerna från Norges sida hade gjort, att den fattiga norska fiskarbefolkningen lider mycket ekonomiskt avbräck genom att deras avsevärda export av fisk till Italien upphört. Sådant få även småstaternas fattiga undersåtar underkasta sig för stormakternas kapplöpningars skull. Vi få kanske åta oss den ena bördan efter den andra, under det det ser ut som om stormakterna, England och Frankrike, droge sig tillbaka från hela spelet nere i Genève. Det vill till en ingående information från vår regering, som sitter inne med korten.

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande — otillräckligt underrättat som det är i följd av uteblivna upplysningar — nödgas jag i alla fall yrka bifall med bibehållande i all synnerhet av motiveringen. Den synes ge en exakt bild av läget för närvarande, såvitt vi få döma av pressens meddelanden och regeringens tystnad.

Herr **Andersson, Nils**: Det är säkert flera av utskottets ledamöter, som i likhet med mig ge herr Lindström rätt i att utlåtandet är mycket litet positivt och vi skulle gärna sett, att det blivit en starkare motivering för kvarstannande i folkförbundet. Men saken är bara den, att för att vinna enighet gjordes det en kompromiss. I annat fall hade man riskerat reservation och det hade inte varit nyttigt.

För min del har jag ingenting emot om man stryker motiveringen, som herr Lindström föreslår, men jag fäster ändå uppmärksamheten på att det som kan sägas vara det väsentliga i motiveringen är uttalandet, att utskottet saknat anledning till övervägande av förslaget om uttråde, och det kan ändå anses i någon mån positivt, att man så snävt avfärdar den framkastade tanken.

Herr **Lindhagen**: Den siste talaren har nu alldeles instämt i min uppfattning, att vi här i riksdagen på alla håll och kanter sakna den vägledning över situationen för närvarande, just i dag, som behövs för att kunna bedöma problemet.

Herr **Pauli**: Herr talman! Jag tillåter mig att i all korthet ansluta mig till det förslag, som herr Rickard Lindström framställt. Den näst siste ärade

Om Sveriges utträde ur Nationernas förbund. (Forts.)
talaren har ju själv underskrivit detta utlåtande och har varit närvarande vid dess justering, men han har likväl givit rätt åt yrkandet, att motiveringen lämpligen bör strykas. Han ville dock göra gällande, att i utskottets uttalande, att det inte funnit anledning att överväga saken, skulle ligga ett visst positivt ställningstagande. Det förefaller dock oss, som läsa denna motivering här i kammaren och inte känna till, vilka slitningar som kunna ligga bakom dess tillkomst, att den nog vittnar om att man övervägt alldeles för mycket ett bifall till motionen. Den tveksamhet som gör sig gällande, den i viss mån ursäktande ton, som utskottet använder för att avslå motionen, är — det vill jag också framhålla — inte lämplig från den svenska riksdagens sida. Det hade varit skäl att här göra klart, att vi verkligen fullt gå in för de principer, vi en gång hävdade genom att ansluta oss till Nationernas förbund, och att inte göra det under diverse ursäktande bugningar åt motionärens håll.

Herr talman! Jag ber att få instämma i yrkandet, att motiveringen måtte strykas.

Herr **Sandegård**: Herr talman! Jag nödgas anhålla att få till protokollet anteckna, att jag, som deltagit i utskottets beslut men ej i justeringen av dess utlåtande, kommer att, för den händelse det blir votering, rösta för det yrkande, som framställt av herr Rickard Lindström, då detta sammanfaller med de synpunkter, som jag i debatten i utskottet gjort gällande.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Jag begärde ordet endast med anledning av det yrkande som gjordes om motiveringsstrykande för att säga, att detta är ju ett yrkande rent i luften. Proposition framställes ju, herr talman, aldrig på annat än vad utskottet hemställt, och det är ju inte fråga om någon skrivelse, i vilken motiveringen skulle ingå. Utskottets motivering kommer alltså inte under kammarens bedömande. Men om kammaren vill roa sig med ett slag i luften, går det naturligtvis för sig — det spelar ju ingen roll.

Det är så, att den ståndpunkt, utskottsmotiveringen anger, är en klar och bestämd ståndpunkt, men den tar hänsyn till att inom vårt folk finnas åtskilliga, många, ja, jag vågar inte säga större delen, men kanhända det inte är långt ifrån, som i alla fall stå mycket tveksamma inför frågan, och utskottet anser inte, att det är riktigt att i sådana situationer sätta sig på sina höga hästar och avstyrka utan vidare, utan då visar man här på de förhållanden, som bli följden av ett bifall, och då man inte har skäl att ingå på en prövning av själva sakfrågan utan man stannar för att denna inte bör bli föremål för närmare utredning, synes mig utskottsbetänkandet vara fullt motiverat.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr **Lindhagen**: Jag vill understryka, att man skall inte stryka en motivering, som innehåller precis vad som kan från riksdagen och folket sägas om läget är till synes sannfärdig. Talaren från Jämtlands län ville i utskottet haft en bättre motivering, men han tyckte att en reservation kanske skulle ha skadat saken på något sätt. Den reservationen skulle väl uteslutande ha gått ut på att på måfå skönmåla vår inkoppling i folkförbundets krig i stället för att utskottet nu bara säger, hur det tyckes förhålla sig. Jag är glad, att den reservationen inte kom till.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, vartill han ville återkomma efteråt, om anled-

Om Sveriges utträde ur Nationernas förbund. (Forts.)

ning därtill gäves, hade i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock bifall till den i ämnet väckta motionen.

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle besluta, att motiveringen skulle uteslutas.

Vid sedermera enligt berörda yrkanden gjorda propositioner godkändes utskottets motivering.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om den internationella rättsordningen och den glömda grundsats om nationaliteternas självbestämmanderätt i alla världsdelar m. m.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft de inom första kammaren väckta, till utskottet hänvisade motionerna nr 1—3, 230 och 231 av herr *Lindhagen*.

I motionen I: 1 hade hemställts, att Kungl. Maj:t täcktes — i anslutning till nordiska interparlamentariska förbundets beslut 1920 och svenska riksdagens beslut 1921 — verka för att genom överenskommelse grundsatsen om nationaliteternas självbestämmanderätt i alla världsdelar började officiellt diskuterats och slutligen upptoges i folkförbundets akt och praktik.

I motionen I: 2 hade hemställts att Kungl. Maj:t:

a) ville — till språkförbistringens bemästrande och med anslutning till fjorton stators motion 1920 i folkförbundet samt förbundets generalsekretariats och engelska vetenskapssamfundets förord — verka för att genom överenskommelse angelägenheten av ett neutralt, logiskt byggt och för den stora allmänheten överkomligt världsspråk vid sidan av nationalspråken började officiellt diskuteras och slutligen upptoges i förbundets akt och praktik;

b) måtte överlägga med Nordens stater, däri inberäknat Estland, Lettland och Litauen, rörande överenskommelse att i Nordens skolor undervisa i det spridda världsspråket esperanto, vilket förordats som världsspråk bl. a. av förenämnda motionärer i folkförbundet, folkförbundets generalsekretariat och engelska vetenskapssamfundet.

I motionen I: 230 hade hemställts, att riksdagen ville beakta en i förevarande motion upptagen motivering till motionen nr 2 om språkförbistring och världsproblemets språkfråga eller språkgemenskap för nationaliteterna.

I motionen I: 231 hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t påkalla samråd och överenskommelser mellan de tre skandinaviska staterna

a) om vårdande av deras språkgemenskap i den mån — utan åsidosättande av grundvalarna för skilda enhetliga riksspråk — oväsentliga skiljaktigheter kunde avlägsnas och gemensamma framsteg vinnas;

b) om ett gemensamt tilltalsord, som — med uppgivande i Sverige av Nireformen — anslöte sig till det norska och danska tilltalsordet »De» samt återupplivade för allt vidare kretsar det i rikenas landsbygder sedan gammalt och i städerna »efter bortläggande av titlarna» begagnade tilltalsordet »Du»;

c) om gemensamt initiativ till internationell överenskommelse, att s. k. främmande ord, särskilt av latinsk och grekisk stam, inginge i nationalspråken såsom en gemensam arvedel;

d) om gemensamt initiativ till internationell överenskommelse, att geografiska namn inom ett land bleve normgivande även för andra språks återgivande av namnen;

e) om gemensamt initiativ till internationell överenskommelse om lösande till sist av världsproblemets språkfråga i sin helhet.

I motionen I: 3 hade hemställts att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om underhandlingar och överenskommelser med Nordens stater om ett gemensamt framträdande i folkförbundet och annorstädes för en ny utrikespolitik, på sätt i motionen närmare utvecklats — dock utan att därmed avsäga oss goda förbindelser även med stormakter eller den konjunkturpolitik, som bevingades av dagslägena.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet yttrat:

»Då i motionerna efter utskottets mening icke givits något hållbart uppslag, vartill skäligen kunna anknytas praktiskt politiska åtgärder, hemställer utskottet, att

- 1) motionen I: 1,
- 2) motionerna I: 2 och 230,
- 3) motionen I: 231 och
- 4) motionen I: 3 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

*Ang. nationa-
liteternas
självbestäm-
ningsrätt.*

Punkten 1.

Herr **Lindhagen**: Jag är på visst sätt mycket nöjd med formuleringen av motiven till det föreliggande konstitutionsutskottets utlåtande. Ty här har utskottet kommit ifrån, som jag nyss sade, sin gamla formuleringsskicklighet och möjliggjort ett meningsutbyte om vad det gäller. Nämligen huruvida s. k. idépolitik skall vara tillåten, om den är »praktisk» eller icke, eller om ett parlament, som ju principiellt representerar det meniga folkets röst, skall inskränka sig till vad vi i riksdagsbruk anse vara »praktisk politik». Det är således en utmärkt formulering för att komma till klarhet i en diskussion.

Konstitutionsutskottet representerar ju parlamentarismens idé enligt 1809 års revolt emot enväldet. Det är därför vårt främsta utskott. Det nämnes också i riksdagsordningen först bland utskotten. Det har ensamt fått en utomordentlig befogenhet att värna den verkliga demokratien, nämligen sinne- lagets demokrati. Konstitutionsutskottet har tillagts en obegränsad motionsrätt, en rättighet som emellertid på samma gång innebär en förpliktelse. Utskottet har fått åt sig uppdragen den konstitutionella andelen i, som skalden säger, »vårt värn mot mulna tidars faror, vår tröst i varje bleklad sorg». Utskottet är således instiftat som målsman främst för idépolitiken till skillnad från de andra utskotten, som skola sköta den s. k. dagspolitiken. Den senare måste sysselsätta oss mest. Den är för dagen den för oss viktigaste.

Ingen varaktig »fred på jorden och människorna en god vilja» kan emellertid ernås, utan att människorna få nämnda i vår högsta författning inskrivna plikt till en god vilja att också gå till grunden av tingen. Denna uppgift har konstitutionsutskottet sällan eller aldrig sökt och följaktligen ej heller kunnat fylla. Där det ej finnes en vilja, där finnes ej heller en väg. Utskottet har endast velat syssla med dagspolitik i dess snävaste bemärkelse utan väsentlig befogenhet att komma i kontakt med dennas materia, som lagts i de andra utskottens händer. Utskottets främsta uppgift att hålla

Ang. nationaliteternas självbestämmingsrätt. (Forts.)

grundlagarna i kontakt med tidens strömningar och behov har vissnat bort. Här hjälper tydligen ej annat än en ny revolution.

När jag läst konstitutionsutskottets betänkande i dess karga och vresiga korthet, slöt jag ögonen ett tag och hörde då själsligt endast maskinernas dunkande i alla fabriker och fartyg och såg som i en syn den mängd produkter, som planlöst spyddes ut av dessa maskiner. Och jag kände och tänkte: vilka svårigheter ha icke de, som äga fabrikerna och maskinerna att i den nuvarande svåra konkurrensen hålla sin rörelse vid makt. Och jag såg de tallösa arbetarna och hur de måste kämpa för ett skäligt uppehälle under maskinernas herravälde. Det är alltså maskinkulturen, som vi för närvarande uppleva och som kanske småningom också skall mer eller mindre göra slut på parlamentarismen i alla länder. Till dess att det kommer en ny vår, då vi få börja om igen ifrån början. Ty sådan är ju livets lag i alla fall.

När konstitutionsutskottet stod nära sitt ursprung, nämligen en revolution, den liberala revolutionen, har det för en gångs skull haft aningar om det andliga innehållet i sin stolta uppgift. År 1815 tog utskottet självt, i kraft av sin befogenhet, initiativet till att inrätta en jury i tryckfrihetsmål för att skapa, såsom det sades, »en säkrare tillflykt och ett starkare hopp om ett opartiskt bedömande». Utskottet förklarade för övrigt, att den frågan var en moralisk fråga — alltså, herr Reuterskiöld, en idéfråga. Det gick inte i uppfyllelse, därför att juryn till större delen sammansattes av parterna själva och av rätten på Guds frånvarande försyn, och då kunde man förstå, hur det skulle gå med det s. k. opartiska bedömandet.

Utskottets avstyrkande skiljer sig i detta betänkande från det avstyrkande, utskottet kommer med i det tredje betänkandet, endast genom en obetydlighet. Det kunde ha använts samma motivering för avstyrkande i utlåtandet nr 3 som i nr 2 och samma i nr 2 som i nr 3. Men det skall nog ligga en liten nyans i skiljaktigheten mellan utskottets uttalanden i de båda utlåtandena. Jag kommer sedan till den saken.

Det heter nu generellt och fränt så att det fräser om det i utskottets utlåtande nr 2: »Då i motionerna efter utskottets mening icke givits något hållbart uppslag, vartill skäligen kunna anknytas praktiskt politiska åtgärder, hemställer utskottet enhälligt, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.» Alltså har utskottets »praktiska politik» åstadkommit en nationell samling, utan någon nyans mellan partierna. Ingen ansats till någon välvilja ens i motiveringen för de mäktiga realiteter, som motionerna vågat erinra om. Nej, här gäller det krig, blodigt krig mot all idépolitik, som stör maskinkulturens dunkande.

Jag frågar då högern, folkpartiet och bondeförbundet, som ju representera kristendomen och således speciellt dess vägledning »fred på jorden och människorna en god vilja». På detta kan alltså inte konstitutionsutskottet få någon hållpunkt. Ni ha redan därigenom avkristnat er i ert betänkande. Och dock står det ju tillika skrivet, att endast »sanningen kan göra oss fria».

Socialdemokraterna vill jag fråga: hur går det med ordet »proletärer i alla länder, förenen eder»? Nu för ögonblicket föreligger just en motion om att de förtryckta folken i alla världsdelar böra bli fria. Därförutan kan mänskligheten icke få bukt varken på militarism eller överhuvud taget på de stora missgärningarna. Då säga ni socialdemokrater i utskottet, att det finns ingen praktisk hållpunkt därför. När man tar upp en sådan fundamental fråga — den är erkänd i historien som den fundamentalaste för tillkomsten av en internationell rättsordning — så finns det inga praktiska hållpunkter. Det är inte praktisk politik, utan vi skola lämna dessa våra bröder, som vi skulle förena oss med, åt sitt öde, åt förtrycket och därmed svenskarna för tid och

Ang. nationaliteternas självbestämmanderätt. (Forts.)
 evighet kanske åt militarismen och den bleka ovissheten inför stormakternas villovägar. Det är socialdemokratisk samlingspolitik i konstitutionsutskottet, så nog bär det här åt pipan alltid!

Utskottets enhällighet verkar också som munkorg, som en förberedelse till diktaturen i utrikespolitiska frågor, som ett förbud att behandla sådana här frågor i ett parlament i strid mot både gudomliga lagar och riksdagsordningen. Det är sålunda kanske oundvikligt, att vi komma till parlamentets väsentliga avskaffande till en början i utrikespolitiskt avseende. Vi ha redan hunnit ganska långt på den vägen. Vårt parlament är till och med det enda, som redan författningen med en tämligen fulländad sekretess håller borta från utrikespolitiska frågor. Vi äro inte värdiga att få veta någonting väsentligt. Jag har fått igenom tre motioner om ändringar i tryckfrihetsförordningen. Åtminstone lär det nu vara fråga om att bifalla mina motioner från 1925 och 1933, ty beträffande dem har det i trontalet sagts, att de skola komma på denna riksdags bord. Den ena motionen av 1925 gällde offentlighet även för kommunala handlingar, den andra frågan om en ny tryckfrihetsprocess. Jag känner inte den tillämnade propositionens innehåll, men det ser ut som om den inte skulle komma med avsevärda förändringar. År 1921 ha kamrarna för det tredje utan någon meningsskiljaktighet begärt, att regeringen skulle taga itu med sekretessens väsentliga avskaffande i utrikespolitiska ärenden. Denna riksdagsskrivelse har insmugglats i ett betänkande om statsfientlig verksamhet, där man möjligen med möda kan leta fram något litet tröstlöst utlåtande därom i betänkandets förflugna detaljer. Det blev ingen proposition om den saken ens till årets riksdag, valåret 1936. Utskottet har förmodligen ej kunnat undgå att spåra även någon praktisk politik här, åtminstone hos motionen om ett utrikesutskott. Utskottet har därför utbrutit nämnda motion ur det nu föreliggande lysande sammanhanget. Men genom formulerings-skiicklighet kan väl detta bekymmer klaras och ett rogivande negativt resultat uppnås även här.

Praktisk politik i inskränkt bemärkelse är emellertid det, vi sysselsätta oss mest med i riksdagen. Den nuvarande generationen måste i alla vinklar och vrår i landet se till, att den kan reda sig både med lagarna och med sin ekonomi. Därför slaktas massor med motioner i riksdagarna. Dessa motioner har jag alltid betraktat såsom ett manna, som vill befrukta dagens nödvändigheter i smått och stort i alla bygder. Jag försökte därför under den långa följd av år, då jag var ordinarie ledamot i lagutskottet, få ut av varje motion, som kom från bygderna, det berättigade i motionerna, och jag försökte kämpa för detsamma. Men det är ju här även i år en stor motionsslakt, därför att de flesta ledamöterna inte ha något intresse av vad motionärerna komma med från sina bygder. Därför slaktas även de flesta »praktiska» motionerna på grund av bristande kunskap och intresse. Och så skyndar sig pressen till och gläder sig åt smällen och sprider på grund också av sitt bristande intresse för saken ut att, gudskelov, motionsslakten går för full maskin.

Jag samtalade i riksdagen med herr Bergman häromdagen och undrade, hur det gick med mina motioner i utskottet. »Jo», sade han, »du kan ju förstå, att där talas det om Mose första bok och så talas det om andra saker, 'som vi alla äro eniga om', och därför kan man inte få någon hållpunkt på motionerna.» Han hade vidare upptäckt tre tryckfel i en av dem!

Men så sade han något annat, och nu skola herrarna få höra på det allra roligaste. Bergman slog upp en sida i motionen om språkfrågan, nr 230, och pekade på följande passus i den: »Även världsproblemets språkfråga får finna sig i att taga ett steg i sänder. Viktigast är att samtidigt alltid ha en kompass i handen, som visar mot målet. Annars upplöser sig praktiken i villo-

Ang. nationaliteternas självbestämmanderätt. (Forts.)

vägar och ofred. Världsspråket latin myntade den rätta vägledningen. 'Mens agitat molem', anden ger liv åt materien, menade den gamla romerska kulturen. 'Per aspera ad astra', genom hårda öden mot stjärnorna, var dess vardagsprogram.»

»Ja», sade Bergman, »det här är riktigt och sant.»

Därför att det är sant och evigt sant, får utskottet således inte syssla med motionerna. Jag älskar mitt fädernesland och vill bemöda mig för det och tillönska det även stora uppgifter i världen, men att slå ned parlamentarismen och trampa ned sanningen och det, som alla äro eniga om, på detta sätt är verkligen knappast efterföljansvärt. Här möter således en motsägelse i Bergmans ståndpunkter. Det står i motionen till och med att ad astra, mot stjärnorna, skall vår politik gå, och det var så sant och bra, sade Bergman. Men vilken ställning intog Bergman sedan i utskottet? Den rakt motsatta.

Solen, som ger allt liv, hänger ju också i det »blå», och vårregnet kommer från samma partiföraktade livskälla. Solen är nog den mest praktiska politiker, i alla fall, och det är just därför att den hänger i det blå, herr Bergman. Idépolitiker först och främst är just solen och på samma gång är hon därigenom upphovet också till alla »praktiska» resultat. — Skola vi förneka solen också?

Nu har den europeiska pacifismen nitiskt och ivrigt sysslat med bifrågorna eller, som jag skrivit i motionen, med den europeiska pacifismens synvillor. Dessa bestå i att så snart man begär att få gå till grunden med tingen, vill Europas mäktige inte höra på det örat. Det är en naturlag. Stormakterna ha så mycket vått och torrt att stå i, att man inte kan begära att de skola bli färdiga med annat än sina strider kanske under sekler. Och vill en mindre stats parlamentariker att det ej är praktiskt att påskynda denna snigelgång med erinringar ens om grunden för denna långsamma utveckling.

Sedan åtskilliga i riksdagen framgångsrikt börjat genom att syssla med en stor svensk fråga, nämligen moderneringens skyddande mot bolagens jordförvärv, gick jag för min del därifrån till skandinavismen och lyckades år 1900 och 1909 i kamp mot mäktiga jurister att få till stånd avsevärd gemensam skandinavisk lagstiftning, som nu fortfarande går framåt. Då kunde jag icke undgå att observera, hurusom bakom Skandinavien stod mänskligheten. Därför gick jag år 1911 helt anspråksfullt in till interparlamentariska förbundet, där jag trodde kunde finnas mest förståelse, med ungefär samma program som nu — ett program, som var »både sant och praktiskt» till sin innebörd, tycker jag, nämligen krigens och rustningarnas djupgående orsaker. Vi européer vårdslösa gärna roten och tro oss ändå kunna ordna grenarna. Den europeiska pacifismen sysslar numera just med denna inställning. När jag senast väckte detta problem hos interparlamentariska gruppen, det var år 1935, så svarades mig, att gruppen »icke för närvarande» kunde befatta sig med saken. Konstitutionsutskottet ställer sig än mer avvisande.

Det meniga folket möter mer ogärna upp på dessa negationernas fronter. Svenska freds- och skiljedomsföreningen, som är byggd på folkets breda lager och genomfört en organisation över hela landet, har sedan länge tagit upp dylika problem på sina program.

År 1915 sökte, under brinnande världskrig och med en enighet, som var strålande, den allmänna svenska fredskongressen i Varberg angiva grundvalarna för en varaktig fred och letade fram just orsakerna till krigen. Kongressen gick sedan in till världens alla regeringar och parlament med sitt program för att komma orsakerna till livs eller för att till en början åtminstone medverka till att få i gång en diskussion. I riksdagen ställde man sig icke intresserad för saken, men däremot hölls här i Stockholm år 1932, med

Ang. nationaliteternas självbestämmanderätt. (Forts.)
ekonomiskt stöd från stora och små fackföreningar, en folkriksdag för avrustningen. Dit infunno sig 396 valda ombud. De representerade över 500 organisationer, bakom vilka stod över en halv miljon ordinarie medlemmar. Denna folkriksdag uttalade sig i specificerade resolutioner enhälligt för att gå till grunden med tingen i fredsproblemen. Samma dag inkom till riksdagens första kammare dess första tillfälliga utskotts utlåtande om motioner i samma syften, som förordats av folkriksdagen. Det utlåtandet gick ut på ett enigt och blankt avstyrkande, alldeles som konstitutionsutskottets nu föreliggande avstyrkande. En sådan oerhörd skillnad emellan den där fria folkriksdagens och parlamentets tvångsinställning av ökänd anledning till det, som kunnat samla en sådan enighet om allting, förekom inte vid sekelskiftet i andra kammaren, där jag har blivit uppfödd och fostrad och lärd i min parlamentarism. Där fanns det icke ett sådant slavdöme under intellektualister och partiledning, utan där uppfostrades var och en att gå sin väg fram stödd på sitt individuella rättsmedvetande, men alltid i alla fall lojalt mot partiet, och ingenting fanns heller i partiernas program och organisation, som satte munkorg på rättsmedvetandet. Det är förresten bara till gagn för partiet att sanningen också påtvingas det samma. Nu har det också införts i stadgarna för Svenska föreningen för Nationernas förbund på mitt initiativ, att vi skola verka för att omsider också uppföra på dagordningen de djupgående orsakerna till krigen. Det är ju alldeles uppenbart för var och en, vari förenämnda djupgående orsaker bestå. De äro: nationalitetsförtrycket, språkförbistring, försummandet av jordens befolkningsfråga, den rasande ekonomiska konkurrensen och slutligen åsidosättandet av de andliga verkligheterna. Det ligger närmast till hands att taga itu med de två förstnämnda orsakerna. När avsevärt vunnits på de områdena ställer det sig lättare att taga itu på skarpen även med de andra orsakerna.

Jag övergår nu till den föreliggande motionen om nationaliteternas frigörelse.

Efter Napoleonkrigen uppstod en allmän strömning för att nationalitetsfrågorna måste tagas upp till diskussion på grund av det förtryck, som de napoleonska världskrigen åsamkat nationerna. Emanuel Kant sade också, att grundvalen för en varaktig fred var nationernas självbestämmanderätt i alla världsdelar. Ferdinand Lassalle, den tyske socialdemokratiske organisatören, betnade eldigt oeffterättligheten i att försumma en sådan realitet, den viktigaste av alla för skapandet av en internationell rättsordning. Därigenom förrådde man hela mänskligheten, ansåg Lassalle. Många nationaliteter i Europa, särskilt å Balkan, befriades också.

I Europa uppmärksammas officiellt endast de europeiska minoriteternas rätt. De undertryckta färgade majoriteterna glömmas bort. De smärre fredsföreningarna vilja ogärna lyssna till erinringarna.

Nu har systemet Europa haft sitt nya världskrig och dess eftervärkar överkugga en civilisation, stadd i upplösning. Skall icke även nu ett enahanda uppvaknande låta höra av sig. Genom kriget befriades många nationaliteter. Besegrade småstater, särskilt Ungern, styckades. Häromdagen hade kvinnoföreningen för fred och frihet anordnat ett möte med föredrag av utrikesministern Sandler. Då menade omsider ordföranden, fröken Ester Röhl, vid mötets öppnande att även krigens orsaker borde uppmärksammas. Därtill genmålde Sandler i sitt föredrag, att med dem borde man givetvis också sysselsätta sig. Då nu även utrikesministern gjort detta medgivande böra väl vi riksdagsmän ej vara rädda för att åtminstone snegla något välvilligt åt den stora saken. Kanske vi till och med kunde börja att längta litet smått efter en aktion för att förbättra folkförbundet. Det vill man dock inte göra.

Ang. nationaliteternas självbestämmningsrätt. (Forts.)

Folkförbundet är en sammanslutning av nationer, som voro fria, då de gingo in i det. Men alla de nationer, som voro undertryckta förut, framför allt Asiens och Afrikas folk, hava icke något skydd av folkförbundet. Deras frigörelse kallas »en inre angelägenhet» för de makter, som råda över dem. När Riffkabylerna stredo för sin frihet mot spanjorer och fransmän, vädjade de till folkförbundet. Men de fingo icke ens svar. Abessinien däremot var ett fritt land, då det gick in i folkförbundet och det får ett svar. Men om det får någon hjälp är tydligen mera osäkert.

Vilka orimligheter kan ett sådant system på kryckor leda till! Om t. ex. franska Indokina med sina 26 miljoner kineser skulle göra uppror och Kina, som tillhör folkförbundet, kom till deras hjälp, vad inträffade därmed? Jo, Kina hade brutit mot Nationernas förbund genom att överfalla dess medlem Frankrike. Då är även Sverige skyldigt till sanktioner mot Kina. Vi skola hjälpa till för att hindra kineserna i Indokina att bli fria. Det är visst bestämt, att vi inte behöva skicka trupper så lång väg, men de ekonomiska sanktionerna stå kvar.

I dessa dagar ha egyptierna petitionerat om full självständighet. Indierna ha återupptagit sin frihetsrörelse under mohammedansk ledning för fullständig självbestämmningsrätt. Araberna ha börjat organisera en nationell resning mot mandat och förtryck. Tro herrarna, att stormakterna avrusta under sådana förhållanden? Därför att stormakterna sålunda rusta sig, anse vi oss också böra rusta. Men hur länge? Jo, ända till dess att de av stormakter eller medelstora stater behärskade folken bli frigjorda. Så länge få vi hållas med våra härordningar här i landet. Är icke detta en orsakskedja, som även svenskarna borde kunna upptäcka.

Här möter en synnerlig samvetsfråga för konstitutionsutskottet. År 1920 gick nordiska parlamentariska unionen på svenskt förslag in med framställningar till de skandinaviska regeringarna att komplettera folkförbundsakten med en bestämmelse om nationaliteternas självbestämmningsrätt i alla länder. Det var Ålandsfrågan, som då låg bakom. 1921 väckte jag min motion igen i riksdagen om hänvändelse till regeringen i enahanda syfte. Då bifölls den i första kammaren. Herr Borell, ordförande för utskottet, som avstyrkt motionen, yrkade bifall till utskottets hemställan. Men i kammaren talade motionären, Adelswärd, Winberg, Hellberg och Westman för motionen. Den bifölls då utan votering. Motionen antogs sedan likaledes av andra kammaren. Endast Arthur Engberg uppträdde och var mest benägen att avslå motionen, men på grund av den sena timman gjorde han det inte.

Alltså åren 1920 och 1921 var det »praktisk» skandinavisk och svensk politik att begära fullkomnande av folkförbundets konstitution med ett erkännande av nationaliteternas självbestämmningsrätt i hela världen. Det var ett märkligt framsteg även mot nordiska förbundets inställning före världskriget. Då förklarade förbundet frågan om nationaliteternas självbestämmningsrätt icke falla inom förbundets verksamhetsområde. Det sades enhälligt.

Vad menar nu konstitutionsutskottet med sin motsatta uppfattning i dag? Det betyder, att svenska parlamentariker väl ville genomföra principen i svenskt intresse. Då var den praktisk. Men så snart Ålandsfrågan blivit löst på sätt som skett, avlogs grundsatsen av samma parlamentariska församlingar, som nyss förut bifallit den. Med andra ord, Nordiska interparlamentariska förbundet och svenska riksdagen förordade 1920 och 1921 den världsbefriande idén med en judaskyss för 30 silverpenningar, representerade av ögruppen Åland. Men efteråt avskakade sig den nordiska parlamentarismen medkänslan för den heliga idén. Andra staters självbestämmningsrätt angår oss

Ang. nationaliteternas självbestämmingsrätt. (Forts.)

inte, sade den. Det är ett pinsamt avslöjande. Det kännes under sådana förhållanden som om »fäderneslandet värkt bort», såsom Strindberg skulle sagt. Ett sådan förnekande av mänskligheten begår ett enhälligt konstitutionsutskott även i dag. Jag känner ej denna för mig okända opraktiska realitet, säger utskottet. En förmildrande omständighet är emellertid, att utskottet med tystnad förbigått förenämnda episod, som i motionen skjutits i förgrunden.

Vid interparlamentariska gruppens sammanträde häromdagen framlades de många resolutioner, som antagits av den 31. interparlamentariska konferensen 1935. Dessa skulle herrarna läsa igenom. Då skulle ni tjasas av ett dokument, där det i sanning felas fasta hållpunkter, där det i stället, såvitt jag förstår, möter ett ängsligt förbigående av det substantiella i fredsfrågan.

Mot slutet lysas emellertid dokumentet upp av ett fyrverkeri. Den 31. konferensen önskar framhålla, heter det, den utomordentliga betydelsen av det arbete, som utförts av de parlamentariska utskotten. Öga mot öga mot konstitutionsutskottets nu ifrågavarande utlåtanden verkar detta uttalande något överdrivet, tycker jag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Bergman: Herr talman! Jag har begärt ordet därför att jag för en stund sedan blev attackerad av den föregående ärade talaren, men jag skall inte förfalla till det inkonstitutionella förfarande, som han lät komma sig till last, då han gick in på privata samtal, som inte höra under riksdagens behandling.

Jag skall endast sysselsätta mig med vad herr Lindhagen har sagt i sin motion och vad utskottet sagt. När herr Lindhagen är efter år missbrukar riksdagsmannarätten till att få sina samlade skrifter tryckta i mer eller mindre oförändrade upplagor, så får han verkligen finna sig i att utskottet självt iaktager större sparsamhet med riksdagens tryckerikostnader. Det ha vi försökt göra genom att ge utlåtandet omfånget av två rader.

För övrigt skulle jag vilja säga, att herr Lindhagen handlar opraktiskt, när han vänder sig till riksdagen såsom förläggare. Riksdagen är visserligen en ganska generös förläggare, men samtidigt, som herr Lindhagen torde finna, ytterst otacksam och ointresserad. Han borde vända sig, som vi andra författare göra, när vi ge ut våra skrifter, till vanliga förläggare, som ha större möjlighet att kunna få verken spridda och lästa. Det är så mycket roliga saker, som stå i herr Lindhagens skrifter, så att jag tycker, att det inte borde vara någon större svårighet att på det sättet få dem utgivna och mycket mera lästa än vad de kunna bli, då de ligga och multna här i riksdagens arkiv.

Jag skall be att få anföra ett enda exempel, bland många, som kunde anföras, ur motion nr 1, som visar detta. Herr Lindhagen säger där, att den vita rasen har under sin mångtusenåriga historia begått två stora kapitalfel, de allra största fel — tycks han mena — som någonsin begåtts i världshistorien. Det första begicks — säger han — av vår Herre själv vid Babelstornet, när han förbistrade folkens språk, och det andra felet begicks av segermakterna, när Versaillesfreden slöts 1919. Nu tycker herr Lindhagen, att den svenska riksdagen skall rätta till dessa bägge den vita rasens största fel. Först och främst är det ganska egendomligt, att han räknar Gud till den vita rasen. Jag undrar, vad hans ofta åberopade vise lärofader, den gule Konfutse, och vad alla de svarta i Afrika säga härom? De böra väl också ha någon rättighet till vår Herre?

Ang. nationaliteternas självbestämmingsrätt. (Forts.)

Vi ha emellertid nu ansett, att det överstiger den svenska riksdagens krafter att rätta till dessa fel och att den vanskliga uppgiften nog måste överlämnas åt herr Lindhagen själv.

Jag får därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att uttrycka den uppfattning, som jag i många år har hyst, att det vore rimligt, om kammaren ägnade större uppmärksamhet åt även dem, som äro i viss mån vildar i denna kammare och deras synpunkter. En sådan sakpolitik, tror jag, skulle gagna hela utvecklingen och gagna riksdagen. Man bör se bort ifrån ursprungsbeteckningen. Något gott kan även komma från Nasaret, och den utveckling, som man nu är inne på att fullständigt cernera vissa smärre grupper och vissa säregna riksdagsmän och anse dem såsom politiskt mindre-värdiga, tror jag, är olycklig.

Vad nu gäller herr Lindhagen, så är det något, som alla lägga märke till, nämligen att utskotten syssla mycket litet, nästan icke alls, med hans motioner. Jag anser det vara mycket oriktigt, därför att, även om man i flera fall kan säga, att det kan vara hugskott, det dock alltid ligger något bakom detta, som är värt att ta fasta på; och i många avseenden kan det vara mycket praktiska uppslag, som motionären kommer med, även om de äro höljda i ett språk, som mera är skaldens än lagstiftarens. Men det kan ju inte vara något fel, ty många av världens stora, ja största lagstiftare äro också några av världens största skaldar och författare. Så det bör ju i alla fall inte innebära, att man sätter en ledamot, som talar på sitt tungomål, på index, utan att man ser till vad som ligger bakom, och då ligger det framför allt en idépolitik, som den svenska riksdagen tidigare inte har varit alldeles okänslig för. Det, att herr Lindhagen ofta talar i liknelser och symboler, har även en annan människa gjort, som vi veta, och det har inte förhindrat, att hans ord fått ett mycket stort inflytande i världen.

Herr Bergman kan jag inte förstå alls. Det måste jag uppriktigt säga, ty herr Bergman tillhör jämte herr Lindhagen, herr Nerman, herr Trygger och herr Hammarskjöld dem, som i denna kammare vinnlägga sig särskilt om en stil och ett språk, som är mästerligt och som tyder på, att man har en känsla för även stilens vikt och betydelse. Jag kan därför inte förstå herr Bergman, att han särskilt angriper herr Lindhagen för vad som i själva verket herr Lindhagen då också på samma sätt skulle kunna angripa herr Bergman för. Det kan väl vara sant, om man vill vara skämtsam, att man kan säga ungefär som herr Bergman, att herr Lindhagen håller på att utge sina samlade skaldeverk i riksdagen. Det ligger kanske något litet, en liten gnista av sanning i det, men detta gör delvis även herr Bergman, och jag har alltid med nöje läst dessa herr Lindhagens verk liksom jag även med nöje läst herr Bergmans skaldeverk. Jag har även med nöje läst herr Bergmans skaldeverk i våra protokoll. Stilens glans och monumentalitet kan icke vara något fel, och jag tror också, att herr Bergman skall kunna finna åtskilliga pärlor i herr Lindhagens verk.

Jag kan inte vara med om allt, som herr Lindhagen har framfört, det vill jag ärligen bekänna, men jag tycker, att nog skulle vi kunna vara med om att propagera för grundsatsen om nationaliteternas självbestämmingsrätt. Man kan säga, att det är någonting, som är självklart. Det behöva vi inte propagera för. Det ingår i våra dagliga uppgifter, men inte kan det skada att ytterligare understryka denna viktiga grundsats.

På samma sätt måste jag säga, att ett arbete för ett världsspråk — låt vara,

Ang. nationaliteternas självbestämmingsrätt. (Forts.)
att det har många svårigheter — är värt att understödjas, och arbetar- och bondeklassen i de olika länderna hålla ju på att i praktiskt avseende omsätta denna tanke. Det är något, som man också borde kunna understryka. Det vet jag, att det är många, som anse, att man bör göra ett av de nu levande språken, franska eller engelskan, till världsspråk, men jag är inte säker på att det går. Det finns så stora nationella motsättningar att övervinna, som kanske äro större än svårigheterna att skapa ett konstmässigt världsspråk. Jag tycker att detta är någonting, som man skulle kunna vara med om att understryka.

Sedan skulle jag också till slut vilja uttala den förhoppningen till herr Lindhagen, att han vid författandet av sina motioner ville, när han lägger fram själva klämmarna, komma till en mera praktisk utformning av sitt syftemål, därför att det är det, som man ofta hänger upp sig på. Jag har ofta märkt, att det inte finns någon kläm, som går i den vedertagna, vanliga stilen, och eftersom herr Lindhagen ju är inte bara en idépolitiker utan även en realpolitiker och vill nå praktiska resultat, skulle jag villa hemställa till honom, att han i fortsättningen ville fundera över, om han inte kunde komma fram i fråga om sina klämmar till rent konkreta förslag. Det skulle kanske i någon mån kunna underlätta ett positivt resultat.

Jag har intet yrkande.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag är icke missnöjd med utskottsutlåtandena, men även jag sysslar till 95 procent med detaljer ur det svenska folkets liv. Det måste ofta sägas åtskilligt om den saken, och det finns ej något att anmärka däremot vad angår jordfrågor och en hel mängd andra angelägenheter.

Vad nu angår den siste talaren, som anmärker på att det saknas klart utformade linjer i slutsatserna, så är detta i regel inte alls fallet. Det är ett rykte, som har gått, då man vill bli av med en motion i en utrikespolitisk fråga eller dylikt. Man vet inte alls, vad han menar, säger ibland obekantskapen med ämnet. Bergman antydde även något sådant. I det här fallet är förslaget »att Kungl. Maj:t täcktes — i anslutning till nordiska interparlamentariska förbundets beslut 1920 och svenska riksdagens beslut 1921 — verka för att genom överenskommelse grundsatsen om nationaliteternas självbestämmingsrätt i alla världsdelar börjar officiellt diskuteras och slutligen upptages i folkförbundets akt och praktik». Det måtte väl vara ett redigt yrkande och jag som gammal jurist skriver i gemen rediga yrkanden, fastän herrarna, när mången kommer till främmande ämnen och inte vet, hur ni skall kunna komma ifrån dem, säger, att yrkandet har i huvudsak formulerats oklart. Oklarheten ligger kanske på den andra sidan. Det här är väl ett klart formulerat yrkande, eller hur, herr Bergman, för den, som vill någonting? Jag har fått en mängd motioner bifallna, så något fel på klämmarna är det inte alls. Någon gång kan det väl hända, att de bli onödigt långa i brådskan, i synnerhet när motionstiden börjar gå till ända. Men det är väl ej huvudsaken.

Vad nu angår Bergman, får Bergman väl medge, att det var ett klen föresvar, som han presterade. Först och främst skulle herr Lindhagen tuktas för att han kom igen med sådana här huvudsaker. Bergman som historiker borde veta att det är droppen, som till sist urholkar klippan. Denna sak är av största betydelse även för svenska folket. Förrän den här angelägenheten blir genomförd, herr Bergman, så länge får svenska folket också hålla sin härordning och leva i ett osäkerhetstillstånd. Den saken är klar, det medges av alla, som tänka i den här frågan. Många utlänningar ha sagt mig, att det

Ang. nationaliteternas självbestänningsrätt. (Forts.)

är just det, som vi måste syssla med. Men här hemma mötes dylikt bara av gnat.

Att jag började en ingående motivering om världsspråksfrågan med att på några rader tala om att världsspråksfrågan var berörd redan vid skapelsen, är väl bara en rolig sak. Enligt legenden var det just tvisten mellan Herren och människorna, som gjorde, att Herren förbistrade deras språk så att de inte kunde tala enahanda tungomål. Jag tycker verkligen, att Bergman, som är historiker, skulle kunna uppskatta denna legend om Jehovas uppfattning i språkfrågan. Bergman menade att politiska dokument måste vara träkiga. Något vackert, mänskligt och lättbegripligt får endast ligga på förmaksbordet i bättre borgerliga hem.

Sedan sökte Bergman i strid mot 51 § riksdagsordningen sätta portförbud för det, som för vår nation är det viktigaste, om vi i tidernas längd skola kunna få leva i fred. Motionären har emellertid, herr Bergman, förpliktelser och mot sina uppdragsgivare. Bland folket möter man förståelse för att livets mening också är en praktisk sak, som ej bör få vara helt främmande för folkets valda talesmän för det allmänna bästa. På ett ställe, där jag talade om de här sakerna, kom efteråt en av arbetarorganisationernas ledare fram till mig och sade: Herr Lindhagen, jag är bara en fattig arbetare och vi arbetare äro inte i tillfälle att skaffa oss så mycket upplysningar, men nog tyckte jag, att det där föredraget gav oss nya synpunkter, som vi aldrig hört talas om i något annat föredrag. — Då kan väl Bergman unna dem att få några sådana synpunkter. Detta är nu sagt endast till försvar för idépolitikens praktik och betydelse.

Herr Bergman: Jag skulle endast vilja säga till herr Ström, att vi uppskatta alla praktiska uppslag, som komma från herr Lindhagen, och han är ingalunda »ställd på index». Det är endast, när han väcker motioner av denna beskaffenhet och hamnar i sådana omöjliga och opraktiska yrkanden, som här föreligga, som man inte kan ta honom på allvar. Om någon tid komma vi emellertid att behandla en motion i fråga om utrikespolitik, där herr Lindhagen upprepar det gamla kravet på ett verkligt utrikesutskott. Den komma vi att behandla på ett helt annat sätt, därför att den motionen verkligen har en praktisk hållpunkt.

Vad herr Ströms yttrande beträffar, att också jag skulle ge uttryck åt skaliska fantasier ibland, ber jag bara få säga, att jag har följt den anvisning, som jag gav herr Lindhagen. Mina »Samlade dikter» äro utgivna på Albert Bonniers förlag och inte på riksdagens. Detta senare utgivningssätt har aldrig fallit mig in. Min gode vän, herr Ström, gör mig för stor ära, om han räknar någon enda av mina motioner i riksdagen som ett diktverk.

Herr Lindhagen: Herr Bergman säger, att herr Lindhagen kommer med olämpliga förslag. Det här är enligt en mängd människors mening ett synnerligen lämpligt förslag och vi rå icke för att Bergman ej förstår det.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. nationaliteternas självbestämmanderätt. (Forts.)

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Ang. världs-
språksfrågan.*

Punkten 2.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Av de 5 punkter, som ligga bakom orsakerna till kriget, är den andra punkten frågan om språkgemenskapen mellan nationaliteterna. Om var och en nationalitet får sin självbestämmanderätt, gäller det också att förena dem sinsemellan genom ett gemensamt språk, vid sidan av nationalspråken, det allra viktigaste av alla kommunikationsmedel. Detta arbetas för i alla länder av det meniga folket. I motionen har givits en utförlig saklig exposé över det framsteg, denna fråga har nått, och hurusom esperanto nu är det enda världsspråk, som slagit igenom i praktiken, och hurusom alla dessa människor, som arbeta för saken, vilja ha hjälp av statsmakterna för att slutligen kunna genomföra den. För oss svenskar är det en utomordentligt viktig sak. Vi äro handikappade av de privilegierade språken, engelskan, franskan och tyskan, som ensamma få talas vid de mellanfolkliga konferenserna och annorstädes. Jag har åberopat, att folkförbundets generalsekretariat på folkförbundets uppdrag avfattat en omfattande enquête, vars slutsatser återgivas i motionen. Herrarna ha ju en stor vördnad för folkförbundet. När nu generalsekretariatet gjort denna undersökning på förbundets uppdrag just om esperanto, därför att något annat hjälpspråk var inte i praktiken att räkna med, så är ju detta en viktig episod. 14 staters medlemmar hade 1920 motionerat i folkförbundet om saken och direkt om esperanto. Sedan skickades denna generalsekretariatets utredning till kommittén för intellektuellt samarbete, bestående av ett litet antal professorer och vederlikar. Där blev det den stora oenigheten, men det slutade med att majoriteten utarbetade en resolution, vari det bland annat heter, att »alla förbundets bemödanden böra nedläggas på utbredningen av de levande språken och den moderna litteraturen, vilka företräda efter kommitténs mening ett av de mäktigaste medel att närma andarna, att underlätta samförståndet mellan folken, med ett ord, att förverkliga folkförbundets ideal.» Alla levande språken skulle man studera, för då blir man bröder! Man kan verkligen säga, som det sades om professorskongressen i Frankfurt am Main 1848: hundertfünzig Professoren, Vaterland, Du bist verloren — hundrafemtio professorer, fädernesland, du är förlorat. Bakom denna förflugna resolution låg emellertid en strävan hos denna av Frankrike behärskade kommittén för intellektuellt samarbete att vilja bevara franskan som världsspråk.

Engelska vetenskapssamfundet har uttalat sig för esperanto. Detta samfund hade tillsatt en kommitté, bestående av professorer och doktorer, som hade fått i uppdrag att utreda den internationella språkfrågan. I motionen har återgivits dess huvudmotivering för engelskans olämplighet och esperantos lämplighet som världsspråk.

Ang. världsspråksfrågan. (Forts.)

Nu är utgångsläget det för att få denna fråga vidare i gång, att stormakterna böra tillfrågas, om de vilja ha ett nationellt språk och då närmast engelskan som världsspråk. Vilja de exempelvis finna sig i, att vid alla internationella konferenser — det är målet — det skall talas endast på engelska? Då kan man vara säker på att allesammans säga nej. Det ha de för övrigt indirekt redan gjort. När jag 1918 i Petrograd frågade Lenin om vad han ansåg om världsspråksfrågan, när han nu skulle göra en så stor omvälvning, svarade han mig: »Varför skall det vara ett världsspråk, vi hava redan tre världsspråk, och ryskan blir det fjärde.» Jag svarade Lenin, att han inte var mogen för det här ännu, så vi fingo övergå till ett annat ämne. Men detta lilla förbiseende av Lenin, som hade annat att syssla med, reparerade Sovjet sedan. Det har nämligen utsläppt bara 4 frimärken, på vilka det finns en människofigur, och ett av dessa återger bilden av Zamenhoff, skaparen av esperanto. Det finns andra sådana där opinionsyttringar att räkna upp. De stå omnämnda i denna och föregående motioner.

Det är klart således, att om de olika språkfamiljerna skola känna sig som landsmän hos varandra, fordras, att de kunna tala ett gemensamt språk. Detta innebär en revolution, en av de allra största fredsfaktorer, man kan tänka sig. Därför har också världsspråket blivit kallat »kronan på våra internationella inrättningar».

År 1934 fanns det dock en rad reservanter i konstitutionsutskottet till förmån för världsspråksmotionen — det var Vougt och allt vad pampar heter, tillsammans åtta stycken. De ville förorda en skrivelse. Det gick för sig då, herr Bergman! Det var tydligen då inte något sådant här ohållbart uppslag, vartill icke några praktiska åtgärder kunna knytas. Det tyckte alltså herrarna då, men med vilken konstig motivering. Med hänsyn till att det just var tio år sedan Nationernas förbund upptog denna fråga skulle man fira liksom en minnesfest av Nationernas förbunds initiativ, och då fick i anledning därav också motionären åtnjuta en hedersbevisning från deras sida. Nu förmodar jag att vi få vänta tio år till. Vid tjuogoårsjubileet komma väl reservanterna att framträda igen om lägenhet därtill yppas. Är detta nu »praktisk politik»?

Herr talman, jag yrkar bifall till motionen.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 2; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 3.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Vid sidan av världsspråkstanken, eller rättare sagt »världspråkets språkfråga», är det också ett framsteg att våra närboende folk ha samma språkstammar som vi och tala någorlunda lika, så att vi förstå varandra. När man talar om skandinaviskt samarbete, åberopas det alltid, att de skandinaviska folken så lätt finna varandra, emedan de ha ett gemensamt språk. Man ser hur det står till i Finland med två totalt olika språkstammar, med följd att folkelementen icke kunna förstå varandra, och vad sådant leder till för oro.

Då är det också skäl för oss att försöka sammanhålla våra språk, så långt

Ang. de skandinaviska staternas språkgemenskap m. m.

Ang. de skandinaviska staternas språkgemenskap m. m. (Forts.)
 det är görligt och ostridigt kan ske. Därför har i motionen påyrkats en kommitté för denna fråga likaväl som för andra skandinaviska samarbetsfrågor. Nu komma ju norrmännen allt närmare sitt särspråk, och det ha de ju all rättighet till, även om det sista förslaget gör deras språk än mer olikt svenskan och danskan. Men man borde kunna gemensamt överväga, om ändå ej kunde bibehållas något av det som nu är lika för alla tre språken samt ordförråden ökas för alla tre språken genom tillskott från vardera av dem. Vidare borde överläggas om gemensamt pionierande för ett världsspråk. Vidare för att till en början varje lands geografiska namn på sina orter hädanefter bli antagna och gällande för alla andra länder. Detta också som en lättnad för världens alla skolbarn.

I det sammanhanget kunde också i förstone diskuteras ett gemensamt tilltalsord. Danskarna och norrmännen säga »De». Vi här i riksdagen eller åtminstone i andra kammaren lära utan vidare säga »du» till varandra, utom när någon har en högre titel eller kommer från stora städer. De senare måste ju lägga bort titlarna först, innan det går för sig. Men »du» är det rejalaste tilltalsordet. Det har gammal hävd bland lantbefolkningen i alla tre länderna. De kungliga familjerna ha redan gått i spetsen för en sådan reform.

Men innan dess och då ni-reformen inte lyckas av många skäl, synes mig att vi kunde taga upp norrmännens »De» för att få ett gemensamt tilltalsord. Det är ju också vår egen pluralform, vi säga liksom norrmännen »de» i tredje personen pluralis.

Detta är ett praktiskt förslag, herr Bergman! Häromdagen träffade jag chefen för Svea hovrätt, som läst motionen om »De» som tilltalsord: »Det var en bra motion, sade han, den är jag genast med på!»

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Herr **Källman**: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om Nordens framträdande med en ny utrikespolitik.   *Punkten 4.*

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Jag har här påkallat underhandlingar och överenskommelser mellan de nordiska länderna — i Norden, inräknat även Estland, Lettland och Litauen — om framträdande i folkförbundet vid sidan av stormakterna med en ny politik, byggd på sanningsens makt. Det där låter ju poetiskt, men i alla fall är det så, att endast sanningen kan göra oss fria. Det är inte värt att försöka påstå någonting annat. Det står inskrivet i alla mänskliga urkunder från världens begynnelse. Det är nog sant, att däri ligger den enda utvägen även för en internationell rättsordning.

Vi behöva därför inte bryta med stormakterna, och vi måste driva dagspolitik på samma gång. För övrigt skulle ett sådant föredöme snart verka befruktande även på stormakternas folk. De behöva verkligen få lyssna även till andra toner än makt endast med våld, våld och kapprustningar med mera dylikt. Därför yrkar jag, herr talman, bifall till min framställning.

Jag skall också be att få tillägga ett ord exempelvis till herr Källman. Jag tycker att åtminstone socialdemokraterna borde kämpa med, när det gäller sådana mål om vilka erinrats i mina nu behandlade motioner. Det vore av värde, om man fått veta deras mening åtminstone i motiveringen. Äro

Om Nordens framträdande med en ny utrikespolitik. (Forts.)
 ni emot själva saken? Det har jag inte fått veta. Är herr Källman för eller emot? Vad tjänar det till att i parlamentet dra fram viktiga frågor, som måste lösas, om man inte ens är så välvillig, att man vill prestera en välvillig motivering för så självklara angelägenheter.

Herr **Källman**: Herr talman! Jag skall inte inlåta mig på någon diskussion, ty en sådan skulle speciellt i den nu föreliggande frågan föra alltför långt och knappast medföra något gagn. Jag skall därför inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Leo* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
 nr 75, angående placering i lönehänseende av vissa befattningshavare vid domänverket; och
 nr 76, angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om betryggande av freden i Östersjön genom överenskommelser med Tyskland om säkerställande av Nordens nuvarande sydgränser, i väster Sönderjylland och i öster Memelområdet m. m.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft de inom första kammaren väckta, till utskottet hänvisade motionerna nr 4 och 5 av herr *Lindhagen*.

I motionen I: 4 hade hemställts, att riksdagen — till betryggande av freden i Östersjön — ville äska, att Kungl. Maj:t måtte, helst i samråd med Nordens övriga stater eller vissa av dem, överväga och underhandla om *överenskommelser med Tyskland* om säkerställande en gång för alla, så vitt på kontrahenterna ankomme, av Nordens nuvarande sydgränser, i väster Sönderjylland och i öster Memelområdet.

I motionen I: 5 hade hemställts att Kungl. Maj:t måtte — efter svensk, norsk och finsk lags föredöme och till skydd särskilt för Nordens sydgräns, Sönderjylland — inleda förhandlingar med Danmark om *en utrikespolitisk skandinavisk överenskommelse*, att även den danska grundlagens stadgande i 50 §, att »skydd mot utländskt förvärv av dansk jord skall bestämmas genom särskild lag» måtte snarast gå i verkställighet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Utskottet har vid behandlingen av de föreliggande initiativförslagen funnit sig icke kunna tillstyrka desamma och hemställer alltså, att

1) motionen I: 4 och

2) motionen I: 5 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Ang. betryg-
gande av fre-
den i Öster-
sjön.

Punkten 1.

Herr Lindhagen: Herr talman! Den franska tidningen *Le Temps* skrev för någon tid sedan, att de små nationerna måste förstå, att rättigheter också medföra förpliktelser — det gällde nämligen sanktionerna. Särskilt skandinaverna borde lägga på sinnet, hette det, att enahanda situation, som nu råder i Medelhavet, kan uppstå i Nordsjön och Östersjön. Med andra ord: om ni bli angripna i Östersjön, kunna ni inte räkna på stödet av några sanktioner från Frankrike och England, om inte ni nu vilja hjälpa dessa två stormakter nere i Medelhavet.

Nå, det få vi väl nu inte räkna säkert med i något fall. Här uppe äro för övrigt de samlade stormaktsintressena grupperade på ett annat sätt än i Medelhavet. Det vill således till, att vi också själva måste sörja för freden i Östersjön. Vi böra då inte sitta med armarna i kors och vänta till dess kriget kommer.

Svenskarna böra väl slå vakt om Norden och inte låta de manipulationer mot Sönderjylland, som avslöjats i den nu föreliggande motionen, opåtalat äga rum. Stormakterna genera sig sannerligen inte. Om de bli på det allra minsta sätt kränkta vid sina gränser slå de gärna genast ett förfärligt alarm, om de kunna förtjäna något eller helst mycket därpå. Det gjorde ju Italien också i samband med misshälligheterna vid gränsen vid Ual-Ual, vilket blev en förevändning för landets annexionskrig.

I Danmark, för att nu tala om detta land, har det bildats gränsföreningar, som fått en stor anslutning i hela landet, för att slå vakt emot de ansatser, som göras från Tysklands sida för att återfå helt eller delvis det område, som efter kriget efter allmän omröstning med rätta tilldelats Danmark. Och därvidlag generar man sig inte. Öppet bearbetas den tyska opinionen. Vi hade här i landet ett synnerligt obehag av året 1864, då Danmark blev anfallet av Österrike och Preussen. Konungen ville gå med i kriget på Danmarks sida, men ministären vågade det inte, och det kan man förstå. Därför slutade det hela med att endast en del svenska frivilliga deltog. Det nordiska samarbetet blev halvt avslöknat för en avsevärd tid framåt. Svenskarna ha rättighet begära, att ej vidare komma i sådana trångmål. Vi böra redan därför medverka till att hjälpa Danmark — att skapa en nordisk opinion. Denna gräns är framför allt en nordisk folkgräns.

På samma sätt ställer det sig med Memelområdet. Det är livsnerven för Litauen och dess utfart till havet. Förr var det ett rent litauiskt land, men denna del av Litauen tillföll vid Polens och Litauens delning Preussen och har sedan misshandlats.

Det är av vikt att Östersjön blir pacificerad med avseende på dessa gränser. Varför skulle vi inte kunna inleda vänliga förhandlingar med Tyskland om pacificering en gång för alla av dessa Nordens två sydgränser. Så göra stormakter, då det går för långt och de bli rädda för varandra. Varför skulle inte en mindre stat kunna få underhandla med en stormakt i liknande fall.

Nu ser man, och därför har motiveringen blivit en nyans annorlunda i detta utlåtande än i det föregående, att utskottet ej vågat bestrida att här föreligger en praktisk fråga, men däremot ansett sig självfallet ej kunna tillstyrka en sådan aktion. Men varför inte, om man vill upprätthålla freden i världen och även våga någonting? Det är säkerligen inte farligt. Inför de då begynnade ansatserna mot Sönderjylland interPELLERADE jag år 1924 i den svenska riksdagen. Utrikesministern förklarade att det var så riskabelt, att interpellationen borde avslås, och så skedde med stor majoritet. Men sedan blev det debatt i alla fall, och tre liberaler förordade interpellationens syfte. Utrikesministern, som var en uppriktig man, meddelade mig senare, att det visat sig

Ang. betryggande av freden i Österjön. (Forts.)

att interpellationen gjort nytta i Tyskland i alla fall. Vad skall det då inte verka, om en regering efter riksdagens uppdrag framträder och försöker göra en mera varaktig nytta till fromma för freden i Östersjön.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr **Sandegård**: Her talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Här föreligger en specialmotion. I Sverige, Norge och Finland finnes lag på, att inga utlänningar få förvärva något av landets jord utan särskilt tillstånd. I den danska grundlagen stadgas, att ett sådant förbud skall utfärdas genom en särskild lag, men någon sådan lag har ännu icke kommit till stånd. Därför står det nu också tyskarna öppet att i Sönderjylland lämna lån till fattiga danska bönder och få in-teckningar i deras gårdar med förvärvs rätt, om lagfarterna ej infrias. De köpa också jord direkt.

Jag tycker att svenskarna, som inte vilja riskera några komplikationer liknande dem av år 1864, skulle underhandla med Danmark om ej till vår ömse-sidiga säkerhet skulle kunna genomföras även i Danmark en sådan lag, som är utlovad i danska grundlagen. Inom de danska gränsföreningarna har miss-förhållandet uppmärksamrats, och efter min motion har i en tidning uttalats, att nu skall det väl äntligen bli slut på det spektaklet att en sådan lag inte finns i Danmark.

Källman besvarade icke min fråga, om socialdemokraterna verkligen äro motståndare i sak till alla dylika strävanden. Det vet jag nog att han inte är, men han svarade inte på min interpellation nyss, och därför säger jag till protokollet: den som tiger han samtycker. Förmodligen, bör jag väl tillägga för säkerhetens skull — man kan aldrig vara riktigt säker ens på det säkra. Ett vittnesbörd till min förmodan är att utskottsledamöter i dag enständigt underlåtit ingå i någon förklaring utom ett litet famlande försök av herr Bergman.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Herr **Bergman**: Herr talman! Den nu föreliggande motionen berör en fråga om Danmarks lagstiftning. Därvidlag bör naturligtvis initiativet tagas av Danmark. Här föreslås att vi skola »inleda förhandlingar med Danmark om en utrikespolitisk skandinavisk överenskommelse, så att även den danska grundlagens stadgande att skydd mot utländskt förvärv av dansk jord skall bestämmas genom särskild lag måtte snarast gå i verkställighet». Så lyder herr Lindhagens yrkande. Det förefaller mig icke vara den rätta ordningen, att Sverige skall påminna Danmark om hur det skall förfaras med den danska grundlagens och övriga danska lagars bestämmelser.

Härmed vill jag givetvis icke säga, att vi icke skulle önska vad herr Lindhagen vill åstadkomma med sin framställning, nämligen trygghet för den skandinaviska befolkningen i Sönderjylland. Men det förefaller som om det skulle vara högst opraktiskt att följa herr Lindhagens råd, om man vill nå

*Om skydd
mot utländskt
jordförvärv
särskilt i
Sönderjylland.*

Om skydd mot utländskt jordförvärv särskilt i Sönderjylland. (Forts.)
 detta av oss alla önskade resultat: det kan icke tillkomma oss att taga *något* utrikespolitiskt initiativ, när det gäller denna i främsta rummet danska angelägenhet. Det skulle se ut, som en indirekt förebråelse mot Danmark.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Karlsson, Oscar Gottfrid: Herr talman! Jag vill endast instämma i det nyss framställda yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag förstår att mången anser, att detta är ett opåkallat ingripande, liksom jag också förstår, att knappast någon har något emot, att lagen kommer till stånd. Vad jag sagt är endast, att ur svensk synpunkt och vid minna från 1864 böra vi förekomma en olycklig utveckling på detta område. Här gäller det ett eget intresse för oss. Ämnet hör dessutom till den populära »gemensamma skandinaviska lagstiftningen». Ett gemensamt skydd för Nordens territorier bör väl framför allt vara ett värdigt tillskott till en sådan lagstiftning.

Inom de danska gränsföreningarna, denna stora danska organisation, har också uttalats belåtenhet med att frågan sålunda blivit även officiellt väckt. Därmed kan antagas, att motionen dock varit till nytta.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 9, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna för kapitalökning i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5 och 6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 15,600,000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *E. Ericsson* i Sörsjön väckt motion, nr 527, vari hem-

*Anslag till
 fortsatt utveck-
 ling av statens
 telefon- och
 telegraf-
 väsende.*

Anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

(Forts.)

ställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande av förslag angående möjligheten att från statens sida genom anslag till rikstelefonlinjer samt underhåll av växelstationer främja telefonväsendets utveckling inom sådana områden i landet, vilka vore i stort behov därav.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 15,600,000 kronor, att utgå av lånemedel;

b) att motionen II: 527 måtte anses besvarad med vad utskottet förut under punkten anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Magnusson* i Skövde och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen (= utskottet — — —) av 13,000,000 kronor, att utgå av lånemedel;

b) att motionen (= utskottet — — —) anfört.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! I det utskottsutlåtande, som vi nu behandla, rör det sig i de 40 punkterna om utgifter för kapitalökning till ett belopp av ungefärligen 55 miljoner kronor.

Kungl. Maj:t kan ju glädja sig åt att statsutskottet synnerligen välvilligt behandlat de framställningar, som gjorts. Full enighet har dock icke rått inom utskottet, utan vid den nu föredragna punkten, samt vid ett par andra, finnas reservationer antecknade. Då jag är en av reservanterna, skall jag be att med några ord få utveckla reservationens innebörd.

Den avser att genom vissa besparingar kunna uppnå ett något lägre utlägg än vad majoriteten föreslagit. På den nu föredragna punkten rör det sig om en besparing på 2,600,000 kronor, och om det tillåtes mig att nu också något beröra besparingarna på de andra punkterna, gäller det under punkt 19 en halv miljon och under punkt 22 2,700,000 kronor — således en besparing på sammanlagt 5,800,000 kronor.

Jag tror för min del, att man kan göra dessa besparingar utan att det därför för regeringen behöver uppstå några ekonomiska svårigheter vid fullföljandet av de företag, som äro i fråga. När det gäller telegrafverket, som den nu föredragna punkten avser, har det begärts 15,600,000 kronor. Telegrafverkets verksamhet har varit ganska väl tillgodosedd under de gångna åren. Det är en av de poster, som särskilt varit föremål för regeringens omvårdnad och där regeringen satt in sina strävanden att genom ökad företagsamhet stimulera till arbete, som skulle kunna sysselsätta arbetslösa.

I nuvarande situation föreligger ju inte alls detta motiv. Tvärtom förefaller det, som om det borde vara riktigt att behålla vissa arbetsobjekt som reserver för kommande dagar, då de utan men kunna uppskjutas. Jag håller före, att om man biträder reservationen, kan telegrafverkets verksamhet i normal utsträckning upprätthållas. Enligt vad telegrafverkets egen framställning ger vid handen föreligger den 1 juli 1936 en ganska betydande reserv, nämligen på 4.7 miljoner kronor, och om man nedprutar det nu begärda beloppet med 2.6 miljoner, skulle detta inte behöva vålla några svårigheter, utan en rätt avsevärd reserv skulle i alla fall finnas tillgänglig. Det har visserligen uppgivits, att en del av den stora reserv, som fanns vid innevarande budgetårs början,

Anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.
(Forts.)

har beordrats, men det förefaller, som om dessa order ännu inte ha hunnit utföras, varför det finns vad jag skulle vilja kalla en dold reserv till förfogande.

Motionsvis har framförts önskemålet, att de glesare befolkade bygderna skulle bli ihågkomna vid utbyggandet av telefonlinjerna och få lättare att förse sig med telefon. I detta önskemål instämmer jag till fullo och är i det fallet av samma mening som utskottsmajoriteten.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Walles: Statsutskottet har framhållit, att om en prutning här skulle ske, skulle den gå ut över den allmänhet, som telegrafverket har att betjäna. Utvecklingen har särskilt under de senaste två åren varit mycket stark, och jag skall anföra ett par siffror som belysa detta.

År 1934 uppgingo rikssamtalen till 46.9 miljoner, 1935 hade de ökat till 49.2 miljoner. Telefonapparaternas antal var 1934 602,000 och 1935 628,000. Vi se således, att här föreligger en betydande utökning av verksamheten, som kommer att fortgå.

Utskottet har ansett, att man här givetvis måste anlägga rena affärssynpunkter. Telegrafverket är ett affärsdrivande verk, som måste tillgodose sin kundkrets. Verket har inte kunnat göra annat än att i överensstämmelse med sin plikt begära att få de medel, som äro nödvändiga för att det skall kunna tjäna allmänheten.

I andra kammaren har utskottets förslag i alla punkter godtagits utan votering. Någon större debatt torde därför ej vara nödvändig här. Jag ber därför att kort och gott få yrka bifall till utskottes hemställan.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Det är nog inte så, som herr Walles säger, att det i reservationen föreslås någon prutning å anslaget, vilken skulle gå ut över allmänheten, utan enligt herr Svenssons i Kompersmåla sakliga redogörelse för ärendet blir det även vid bifall till reservationen riklig tillgång på medel för de arbeten, som behöva utföras. Det rådde ju strejk inom telegrafverket under en mycket stor del av föregående år, och nu är, såvitt man kan förstå av handlingarna, avsikten att genom forcering av arbetena och utökning av arbetskraften dels ta igen vad man då förlorade, dels ytterligare öka ut verksamheten. Reservanterna ha gjort en undersökning på de olika posterna under utgifter för kapitalökning och velat vara något mer återhållsamma än Kungl. Maj:t. Reservanterna ha därvid utgått från precis samma synpunkter som Kungl. Maj:ts regering själv anförde för ett par tre år sedan, nämligen att man under en lågkonjunktur borde öka de offentliga arbetena för att bereda arbetstillfällen, men vara litet mera återhållsam under goda konjunkturer, då det till och med kan råda brist på arbetskraft på vissa områden och då en alltför stor utsvällning av de statliga och offentliga arbetena inte är så lämpligt. Vidare bör man under goda konjunkturer spara litet på de offentliga arbetena, där så utan olägenhet kan ske, för att ha en reserv att tillgripa vid en inträffande lågkonjunktur. Denna synpunkt har ju från regeringshåll anförts under krisåren, och det är med utgångspunkt därifrån, som vi litet närmare velat undersöka, om det inte bland dessa utgifter för kapitalökning finns något, som man kan hålla tillbaka.

Man kan av uppläggningsen i statsverkspropositionen inte undgå att få det intrycket, att dessa synpunkter nu blivit bortglömda. Man kör för fullt med

Anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

(Forts.)

statliga arbeten precis som under lågkonjunkturen. Jag har naturligen ingenting emot att arbeten planläggas och beredas, men man bör i alla fall inte ta upp för mycket under en högkonjunktur. Jag erinrar mig från mitt ledamotskap i särskilda utskottet 1933, att man där på många punkter, när det gällde offentliga arbeten, stötte på framställningar från verk och myndigheter, tillkomna med hänvisning till den rådande arbetslösheten på vederbörande departementschefs anmaning, efter det att verkens vanliga petita i september inlämnats. Jag erinrar mig sålunda en skrivelse från järnvägsstyrelsen, där styrelsen sade, att visserligen är det inte nödvändigt att utföra detta arbete nu, men eftersom det är önskvärt att få fram arbetsobjekt som medel mot arbetslösheten så framläggs förslaget. Det var den synpunkt, som då anlades. Nu undrar jag, om man inte lämpligen bör gå en annan väg, så att vederbörande departementschefer ge verk och inrättningar en liten anmaning att, eftersom vi nu inte ha så stor arbetslöshet utan ha kommit in i en återhämtningsperiod, vara litet mera återhållsamma, och spara på sina anslagskrav, till dess behovet uppträder igen, och nu bara ta fram det allra nödvändigaste.

Av utredningen inom utskottet har framgått, att de, som skola leverera materiel, äro så överhopade med beställningar, att man till och med måst ta materiel från utlandet för att kunna fylla behovet. Man har fått köra med dubbla skift för att kunna leverera beställningarna även till en del av statens anläggningar. Man borde inte lägga arbetena så, att en sådan forcering blir nödvändig.

Jag ber i likhet med herr Svensson i Kompersmåla att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Leo**: Jag är fullt överens med herr Bernhard Johansson därom, att staten, då det råder dåliga tider på arbetsmarknaden, bör utvidga sin rörelse så mycket som möjligt för att bidra till att få flera arbetare i verksamhet, men däremot, då det råder bättre tider på den fria arbetsmarknaden, begränsa den statliga rörelsen till vad som är nödvändigt med hänsyn till denna rörelses egen natur.

Däremot har jag en helt annan mening än herr Bernhard Johansson på två andra punkter som han berörde i sitt anförande. För det första delar jag inte den uppfattningen, att vårt land nu skulle befinna sig i en sådan högkonjunktur, att staten bör undvika att bidra till skapande av arbetstillfällen. För det andra är det långt ifrån riktigt, som herr Bernhard Johansson tyckes anta, att man i detta fall skulle ha framprovocerat några åtgärder från telegrafstyrelsen för att få fram arbeten i en större omfattning än som skulle ligga i telegrafstyrelsens eget intresse att begära medel till. Jag har för min del ej annat gjort än följt telegrafstyrelsens egna anslagsäskanden. Dessa äskanden innebära ingen forcering av verkets arbeten. Beträffande underhålls- och förnyelsearbeten betyder telegrafstyrelsens program för 1936/37 t. o. m. en minskning i jämförelse med programmet för löpande budgetår. Endast i fråga om nyanläggningar innebär programmet något större verksamhet än den, som för motsvarande arbeten bedrivs under innevarande budgetår. Men denna ökning beror inte på att telegrafstyrelsen i och för sig önskar en ökning eller att styrelsen har forcerat fram en sådan ökning, utan den beror på att det ställs allt mera ökade krav på verket från allmänhetens sida. Nya abonnenter strömma till i allt större utsträckning, och man ställer allt större fordringar, inte minst från landsbygden, på inrättande av nya stationer och förstärkande av redan befintliga linjer. Ett beviljande av vad telegrafstyrelsen här har begärt betyder således endast, att man ger telegrafstyrelsen möj-

Anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.
(Forts.)

lighet att följa med utvecklingen, anpassa sig efter och i önskvärd omfattning tillgodose allmänhetens krav. Herr Johansson menar, att detta kan telegrafstyrelsen göra lika bra, antingen den får 13 miljoner, som reservanterna ha föreslagit, eller 15.6, som Kungl. Maj:t har föreslagit. Men telegrafstyrelsen själv är av en helt annan mening. I en P. M. som jag fått mottaga från generaldirektören säger denne, att en nedprutning av anslaget med därav följande inskränkningar i anläggningsarbetenas omfattning skulle leda till det allt annat än önskvärda resultatet, att telegrafverket icke bleve i stånd att inom rimlig tid mottaga nya abonnenter eller att framkomstmöjligheterna på riksledningarna bleve försämrade.

Jag kan inte tänka mig, att det kan finnas någon som helst anledning för vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen att beskära av telegrafstyrelsen nu begärda anslag på sådant sätt, att telegrafverket inte blir i stånd att fullgöra sina förpliktelser mot allmänheten. Det är för resten i detta sammanhang alldeles oriktigt att tala om att man vill spara eller inte spara, då det gäller huruvida man skall placera 13 eller 15.6 nya miljoner i telegrafverket. Det är här inte fråga om sparsamhet i vanlig mening utan huruvida man vill göra en kapitalplacering eller inte. Vi veta alla, att telegrafverket så väl förräntar det kapital, som är placerat i verket, att det skall finnas alldeles särskild anledning för att pruta, när telegrafstyrelsen begär att få nya medel placerade i rörelsen.

Herr Waller: Jag har inte mycket att tillägga. Jag vill endast gentemot herr Johan Bernhard Johansson säga, att jag tror inte, att den fråga, som nu föreligger är av natur att den bör betraktas som konjunkturutjämnande. Det gäller ju kort och gott, som herr statsrådet nyss sade, huruvida ett affärsdrivande verk skall få möjlighet att tillgodose allmänhetens krav. Verket ger ju god avkastning på sin rörelse, och det är fullkomligt meningslöst ur ekonomisk synpunkt att hämma en sådan verksamhet. Detta har varit för utskottet bestämmande.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr statsrådet bestred, att man kunde tala om att någon högkonjunktur inträtt, och han förmenar således, att arbetena skola gå för fullt precis som om ingen förändring i den ekonomiska situationen skulle ha inträffat. Jag måste uttala en annan mening, och jag har tagit upp detta spörsmål vid denna första punkt där överläggning uppstår för att, om herr talmannen tillåter, få klara upp denna principiella sida av saken redan här, så att man slipper återkomma till den vid de följande punkterna. På en annan punkt, nämligen den, som rör frågan om elektrifiering av vissa järnvägslinjer, eller punkt 22, där det också anförts reservation, finnes, att redan vid behandlingen av sistnämnda ärende inom järnvägsfullmäktige just samma synpunkter kommit till uttryck som de, jag nu gjort mig till tolk för. Järnvägsfullmäktigen Albin Johansson har där som sin åsikt framhållit, att under nu rådande relativt goda tider statens järnvägar borde så långt som möjligt inskränka på alla arbeten, som utan olägenhet för järnvägsdriften kunde uppskjutas till en tid, då arbetstillgången bleve sämre. Enligt hans mening borde järnvägsstyrelsen icke äska lägre anslag än de, som inginge i järnvägsstyrelsens skrivelse men betinga sig rätt att reservera medlen för framtida arbeten. Frånsett den relativt goda arbetstillgången, som rådde inom landet, talade även andra skäl för en sådan politik och bland dem då det förhållandevis goda resultat, som statens järnvägar nu visade och som enligt all erfarenhet under en blivande lågkonjunktur komme att försämrast. Och järnvägsfullmäk-

Anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

(Forts.)

tigesuppleanten Falkman har, efter vad som redovisas i propositionen i anslutning till den av järnvägsfullmäktigen Johansson uttalade meningen, ansett skäl kunna anföras för dylika arbetens bedrivande i mindre omfattning under högkonjunkturperioder och i större omfattning under depressionsperioder.

Detta är således inte bara min egen uppfattning, utan den finnes uttalad redan i Kungl. Maj:ts proposition av personer, som väl känna de ekonomiska förhållandena och som deltagit i hithörande frågors förberedande behandling. För övrigt har ju Kungl. Maj:ts egen regering tidigare, under åren 1933 och 1934, uttalat samma uppfattning.

Nu bestrider statsrådet, att någon högkonjunktur råder, liksom han förnekar, att någon bättre arbetstillgång skulle föreligga, men så erfarna män som herr Albin Johansson och järnvägsfullmäktigesuppleanten Oscar Falkman ha i alla fall haft en annan mening vid behandlingen av detta ärende.

Herr statsrådet **Leo**: I den mån det kan vara av något intresse i förevarande sammanhang vill jag säga, att min uppfattning sammanfaller i allt väsentligt med den, som kom till uttryck i både herr Albin Johanssons och herr Falkmans yttranden vid järnvägsfullmäktiges behandling av frågan om anslag till vissa järnvägsbyggnader. Men detta är en helt annan sak än den, vi för närvarande tala om. Man kan enligt min bestämda mening absolut inte taga dessa bägge herrars uttalanden till intäkt för ett försök att nedpressa det av telegrafstyrelsen begärda anslaget. Visst ha de allmänna konjunkturerna förbättrats, visst är läget på arbetsmarknaden betydligt bättre nu gudskelov, än det var för ett par år sedan. Men vad jag för min del bestrider, är, att läget till den grad förbättrats, att staten borde avstå från att utföra arbeten inom sin affärsverksamhet, vilka i och för sig äro nyttiga, nödvändiga och räntabla. Detta bör enligt min mening överhuvud taget icke ske, i annat fall möjligen, än att det råder sådan knapphet på arbetskraft, att man skulle få lov att rycka arbetskraften från de privata arbetena över till de statliga. Men en sådan situation existerar ju inte alls för närvarande.

Däremot kan jag förstå, om man, såsom exempelvis herr Albin Johansson i sitt åberopade yttrande gjort, menar, att situationen förbättrats i sådan grad, att det kan sättas i fråga, huruvida man bör fortsätta med utbyggandet av inlandsbanan i samma takt som skett under de senare åren, då ju inlandsbanan är ur statens järnvägars synpunkt, ur ekonomisk synpunkt, icke torde vara någon angelägen eller ens önskvärd affär. Ur statens järnvägars egen synpunkt kan man därför draga ut på tiden med färdigställandet av inlandsbanan, om så av olika skäl skulle befinnas önskligt. Det betyder ur detta företags ekonomiska synpunkt ingenting. Men däremot betyder det, såsom jag nyss sökte visa med ett uttalande från generaldirektören i telegrafverket, mycket för telegrafverkets ekonomiska rörelse, om man nu skall hindra verket i dess strävan och uppgift att tillgodose de växande kraven från allmänhetens sida på ett sätt, som är ekonomiskt fördelaktigt för verket och för staten själv.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen: och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 14—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
växel- och
signalsäker-
hetsanlägg-
ningar.*

Punkten 19.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till växel- och signalsäkerhetsanläggningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Reservation hade anförts av herrar *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Johansson* i Faleberg, *Magnusson* i Skövde och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte till växel- och signalsäkerhetsanläggningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Herr Svensson, Martin: Även på denna punkt är jag reservant. Det förhåller sig så, att för de anläggningar, som här äro i fråga, har det uppgjorts en treårsplan, och efter denna treårsplan skulle i anslag utgå 1 miljon kronor årligen, och budgetåret 1936/1937 utgör tredje året i planen. Emellertid har järnvägsstyrelsen anhållit om en ökning av anslaget för kommande budgetår från 1 miljon till 1.5 miljon, vilket således innebär ett frångående av den ursprungliga treårsplanen.

Jag och mina medreservanter anse inte att tillräckliga skäl föreligga, att här gå in för en sådan anslagsökning, utan föreslå, att den ursprungliga treårsplanen skall fullföljas, och att således för nu kommande budgetår anslaget skall begränsas till 1 miljon kronor i stället för 1,500,000 kronor.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Herr Waller: Reservanterna anse inte att tillräckliga skäl föreligga för att höja detta anslag. Jag skall tillåta mig återopå vad järnvägsstyrelsen uttalade 1934, när denna anslagsfråga först förelåg. Styrelsen anförde då, att »då erfarenheterna av utförda anläggningar visat, att växel- och signalsäkerhetsanläggningar jämte linjeblocksanordningar utgjorde ett verkningfullt medel för en ur ekonomiska och trafiksäkerhetssynpunkter önskvärd rationalisering av driftförhållandena — det syntes styrelsen angeläget, att arbeten av detta slag hädanefter utfördes i hastigare tempo än hittills». Och i årets statsverksproposition anför styrelsen att »på grund av ökade anspråk i fråga om trafikkapacitet och förhandenvarande, räntabilitetsskapande arbetsbesparing för driften hade kostnaderna för ifrågavarande anläggningsobjekt på senare tiden i allmänhet visat stegring, men någon ändring i detta förhållande kunde styrelsen ej åvägabringa, då styrelsen ansåge det i hög grad angeläget, att utförandet av säkerhetsanläggningar i rationaliserings-, ekonomiserings- och trafiksäkerhetssyfte i stället, såvitt möjligt, påskyndades».

Jag tycker, att här har det anförts tillräckliga skäl för att bifalla förslaget, och jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 20 och 21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte

a) till elektrifiering av banan Tomteboda—Värtan m. fl. linjer m. m. för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 2,400,000 kronor, att utgå av lånemedel;

b) medgiva, att för enahanda ändamål av uppkommande besparingar å det i riksstaten för budgetåret 1933/1934 upptagna anslaget till elektrifiering av banan Järna—Norrköping—Malmö m. fl. linjer och de i riksstaten för innevarande budgetår upptagna anslagen till elektrifiering av banorna Stockholm—Krylbo—Ånge och Örebro—Krylbo samt till elektrifiering av banorna Göteborg—Malmö och Ängelholm—Hälsingborg finge tagas i anspråk ett belopp av högst 4,500,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Svensson* i Kompersmåla, *Borell*, *Johanson* i Faleberg, *Magnusson* i Skövde och *Aronson* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till elektrifiering av banan Tomteboda—Värtan m. fl. linjer m. m.;

b) medgiva, att för elektrifiering av banlinjerna Örebro—Svartå, Skövde—Karlsborg och Skebokvarn—Stålboga finge av uppkommande besparingar (= utskottet — — —) tagas i anspråk ett belopp av högst 4,200,000 kronor.

Herr **Svensson, Martin**: Beträffande denna punkt torde det vara ostridigt, att det inte är fråga om företag, som äro väl räntabla, och mot dem, som försöka att här göra en besparing, kan inte det skälet gälla, som i ett föregående anförande åberopades av statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet. Reservanterna ha likväl varit med om att tillstyrka så högt anslag, att därigenom tre av dessa järnvägar, nämligen Örebro—Svartå, Skövde—Karlsborg och Skebokvarn—Stålboga skulle kunna elektrifieras, fastän det inte anses, att elektrifiering av dessa sträckor finansiellt sett kan fullt motiveras. Men det har uppkommit besparingar på de elektrifieringsföretag, som tidigare utförts, och dessa besparingar skulle nu användas för elektrifieringen av ifrågavarande tre järnvägssträckor. Det kan ju för övrigt framstå såsom ett önskemål, att dessa sträckor i elektrifieringsavseende bli en helhet med därmed sammanhängande huvudbanor i järnvägsnätet.

När det återigen gäller linjen Tomteboda—Värtan, föreligga inte sådana skäl, och i fråga om denna sträcka begär också Kungl. Maj:t ett direkt anslag. Det kan, synes det mig, mycket väl gå för sig att nu fortsätta att på denna järnvägssträcka använda växellok av den gamla konstruktionen, det vill säga ånglok. Säkerligen finns det vid statens järnvägar en mycket stor reserv av präktiga ånglok, som blivit över vid den kraftiga elektrifiering, som föresiggått, och det bör då kunna vara möjligt att här någon tid begagna dessa lok och ytterligare utnyttja dem.

Dessutom framhålla reservanterna, att det kan vara en fördel, att det fortfarande bland järnvägspersonalen finns sådana, som äro vana vid att sköta ånglok. Om man läser vad som i ärendet framhållits av representanterna för försvaret, så finner man, att där kraftigt understrykes den synpunkten, att statens järnvägar bör ha tillgång till personal, som kan sköta ånglok, i fall

Ang. elektrifiering av banan Tomteboda—Värtan m. m.

Ang. elektrifiering av banan Tomtebodå—Värtan m. m. (Forts.)
vi skulle nödgas att vid ett krigsutbrott i större utsträckning än nu begagna oss av sådana lok.

Jag tror, att man på denna punkt mycket väl kan göra en besparing, och jag understryker, att det här är fråga om ett anslag, där verkliga besparings-synpunkter kunna göras gällande.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Walles: Det är ett gammalt önskemål att få elektrifiering genomförd på linjen Tomtebodå—Värtan. Redan vid elektrifieringen av Malmölinjen var denna fråga föremål för utredning, och sedan nu den elektrifierade anläggningen av huvudlinjerna såväl söderut som norrut tagits i bruk, har angelägenheten av elektrifiering å sträckan Tomtebodå—Värtan mycket starkt framträtt. Det har jämväl äskats visst belopp för utvidgning av Tomtebodå rangerbangård, vilken ombyggnad förutsätter, att nuvarande ångloksstationen vid Tomtebodå rives, då den blir överflödig vid den elektriska driften.

Vid behandlingen av detta ärende har man också måst taga ställning till ett förslag om elektrifiering beträffande sträckorna Skebokvarn—Stålboga och Skövde—Karlsborg. Beträffande dessa linjer har framhållits, att medan elektrifiering av den i propositionen jämväl föreslagna sträckan Örebro—Svartå är ett räntabelt företag, är däremot elektrifieringen av dessa två nämnda sträckor icke räntabel. Skulle man sålunda göra någon inskränkning i elektrifieringen, bör detta enligt mitt förmenande ske så, att elektrifiering å dessa linjer Skövde—Karlsborg och Skebokvarn—Stålboga får anstå tills vidare.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Johansson, Johan Bernhard: När jag talade om telegrafverket, citerade jag ett par yttranden av ett par järnvägsfullmäktige. Statsrådet gav mig då en liten erinran om att dessa yttranden inte avsågo förevarande punkt utan en efterföljande. Men jag anförde dessa herrars uttalanden, därför att de belysa principen om offentliga arbetens företagande under lågkonjunktur eller högkonjunktur. Det är just för att utreda den sidan av saken som järnvägsfullmäktigen Albin Johansson och fullmäktigsuppleanten Falkman avgivit sina yttranden, vilka jag alldeles nyss citerade. Nu äro vi inne på den punkt dit deras yttrande hör.

Det är uppenbart, såsom herr Svensson i Kompersmålå anförde, att här kan man göra en besparing och med verkligt skäl göra den. Frågan är för övrigt sådan, att det ur olika synpunkter är tveksamt, om man skall sätta i gång detta arbete nu, och därför vore ett bifall till reservanternas förslag synnerligen välgrundat.

Med stöd av det anförda ber jag också att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Punkterna 24—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för dels styckjunkaren vid Karlsborgs artilleriregemente H. S. V. Ahlkvist, dels ock B. F. Bodin från dem ådömd betalningsskyldighet till kronan;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för underofficeren av 3:e graden på övergångsstat vid kustartilleriet A. V. Hall att tillgodoräkna sig viss tjänstetid för placering i löneklass;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av mark för utvidgning av Norrlands trängkärs skjutbaneområde; samt

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till byggnadsarbeten, avseende kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte för tillbyggnad till lantmäterikontorshuset i Umeå för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 72,000 kronor.

Ang. tillbyggnad till lantmäterikontorshuset i Umeå.

Reservation hade anförts av herrar *Svensson* i Kompersmåla, *Johanson* i Faleberg, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Aronson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa att Kungl. Maj:ts förevarande förslag ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr Svensson, Martin: Av handlingarna är det svårt att få en klar föreställning om, huruvida det föreligger något särskilt starkt behov av den tillbyggnad, som här föreslås. Det är icke ovanligt, att då framställningar av dylik art komma på riksdagens bord, de förgyllas och göras så tilltalande, att riksdagen förmås att gå med på dem.

Skulle jag endast ha bedömt sakläget av vad jag kunnat läsa mig till av handlingarna, så hade jag säkert också varit att finna bland utskottsmajoriteten, men i utskottet framkommo upplysningar av sådan art, att jag blev övertygad om att lantmäterikontoret i Umeå är ganska nytt, rymligt och propert, och att möjlighet finnes att i Umeå på annat sätt än genom den föreslagna tillbyggnaden erhålla lokaler för länsarkitekten. Härigenom skulle man inte behöva betunga statsverket med de stora kostnader, som här ifrågasättas.

Ang. tillbyggnad till lantmäterikontorshuset i Umeå. (Forts.)

Då det för övrigt inte kan ligga någon fara i att riksdagen och Kungl. Maj:t ännu en gång får taga denna fråga under omprövning och närmare undersöka förhållandena, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet i denna punkt fogade reservationen.

Herr Walles: Jag skall be att få yrka bifall till statsutskottets förslag med den motiveringen, att då det i alla fall skall göras en tillbyggnad till lantmäterikontoret, så torde det få anses vara praktiskt att samtidigt bereda plats i byggnaden för länsarkitekten.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 5, i anledning av väckta motioner om upphävande av tullen å orostat och rostat kaffe; samt

nr 6, i anledning av väckt motion angående verkningarna av det senaste handelsavtalet med Frankrike, särskilt beträffande trävaruexporten.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 och 7 §§ lagen den 14 juni 1928 (nr 289) angående handel med utsädesvaror;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 4 och 73 §§ vattenlagen; samt

nr 13, i anledning av väckt motion om viss ändring i 21 kap. 10 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion angående avskrivning eller avlösning av landskyld och landgille samt andra jämförliga skattepålagor; och

nr 3, i anledning av väckt motion om utredning huruvida och i vilken utsträckning familjebildningen motverkas genom kvinnlig arbetskrafts användande inom olika produktionsgrenar m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om redogörelse i Kungl. Maj:ts berättelser till riksdagen om vad i rikets styrelse sig tilldragit för direktiven för

de av kommittéer och sakkunniga bedrivna utredningar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 66, 75—77 och 83 blevo desamma på begäran bordlagda.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställningar angående anslag till byggnader för statens bakteriologiska laboratorium och till lån till utvidgning av Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka;

bevillningsutskottets memorial nr 7, angående särskild ersättning åt en tjänsteman hos utskottet; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om befrielse från avgift till folkpensioneringen för vissa tjänstemän och arbetare i statens tjänst.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.52 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
